

KVINNOARBETE

EN SAMLING
ARTIKLAR

HELSINGFORS 1915.

Pris 75 p.

KOH-I-NOOR

PAPPERSHANDEL

N. ESPLANADGATAN 39

HAR ALLTID DET
SMAKFULLASTE
OCH ELEGANTAS-
TE LAGER AV TILL
BRANSCHEN HÖ-
RANDE ARTIKLAR

Kronohagens Drogaffär

Innehafvare:
Provisor Ellen Rönngren

Nikolaigatan 15.
Telefon 20 05.

Beställning per telefon,
äfvén till minsta belopp,
hemsändes.

Herman Renfors.

Mikaelsgatan 4.

Största och
rikhaltigaste
lager af
moderna

**Päls-
verk.**

TRICOT

UNDERKJOLAR

INKOMNA

LYDIA LILJELUND.

BÖRSHUSET. TEL. 80 57.

GÅRDINER OCH BORDDUKAR

A. KYRKLUND
GLOGATAN 3.
FAZERS HUS.
Prov till landsorten expedieras prompt.

KVINNOARBETE.

INNEHÅLL:

- De danska kvinnornas seger. *Emma Saltzman.*
Islands kvinnor ha segrat.
Hanna Ingman. *Sanny Ekström.*
Betty Carp. —
Föreningsliv. *Helena Westermarck.*
Lydia Wahlström: Gustavianska studier. O. H. Dumrath: Två drottningar. Maila Talvio: Ninives barn. *Jenny af Forselles.*
En rundtur genom ett svenskt landskap. *Anna Levertin.*
-

De danska kvinnornas seger.

Under det Europas kulturvärld är skådeplatsen för lös-släppta våldsinstinkters vilda lek, således under förhållanden som gå stick i stäv mot allt vad kvinnosträvanden och kvinnoideal heter, har kvinnorörelsen att anteckna en märklig framgång, en fredlig framstegsyttning mitt under atavis-mens orgier, — de danska kvinnornas politiska myndighets-förklaring.

Även i Danmark sammanfaller denna kvinnornas seger med en allmän valreform, men att deras rösträtt från början ingick i grundlagsförslaget och utgjorde en av dess minst omstridda delar, det var en välförtjänt, genom seg och sansad kamp förberedd framgång, som Danmarks kvinnor firat med berättigad självkänsla, — tilljublade, blomsterströdda. Deras medsystrar världen runt hava känt med: för dem vilka nu stå omgivna av krigets fador och elände var budskapet säkerligen en solglimt ur ovädersmolnen, för dem vilka som bäst kämpa inför fördomens sista, en-visa forskansningar — en eggelse till fördubblade ansträngningar, för dem slutligen vilka, med myndighetspatentet på fickan, streta mot de svårigheter, som möta vid dess fulla praktiska utnyttjande, var det ett glatt budskap om goda hjälptruppers anryckning!

Men hava Danmarks kvinnor jublat — och vem skulle förtänka dem detta? — så hava de ej ett ögonblick låtit blända sig av framgången. »Men lad os ikke glemme, at

det Resultat, som nu synes ret sikkert, och som i en Aare-
række har staaet for os som et *Maal*, i Virkeligheden kun
er et *Middel* til at lette Arbejdet for videre Fremskridt.
Det er en tilbagelagt Milepæl paa Vejen mot det egentlige
Maal: Mands og Kvindes Ligeberettigelse i alle menneskelige
Forhold. Det ligger et stort Arbejde foran os, inden vi naar
saa vidt, og Fuldførelsen vil kræve Hjælp ikke blot hos
dette, men ogsaa af næste og maaske flere Slægtleds Kvin-
der», heter det redan i majnumret av Landsförbundets för
Kvinders Valgret medlemsblad »Kvindevalgret». Och i fullt
medvetande om att den vunna framgången ej är, ej får
vara kvinnosakens sista ord, skriver Gyrithe Lemche i
Dansk Kvindesamfunds organ, »Kvinden og Samfundet»:
»Det er derfor ikke et Farvel, Dansk Kvindesamfund byder
sine Medlemmer, tværtimod, det forelægger sine Medlemmer
nye Forfatningslove at leve videre under, och siger til sine
Kredse: Om I nogen Tid har haft forstaaelse af Kvinde-
sagen, saa vis det nu, — om I nogen Tid har ofret den
Tid och Kræfter, saa bring Ofret nu, — om I nogensinde
har forstaaet Betydningen af at holde sammen, saa hold
sammen nu. Thi efter Opnaaelsen af Kvinders politiske
Valgret er det, at Kvindesagen skal staa sin Prøve.» Be-
sinningsfulla ord mitt i festruset, som båda gott för fort-
sättningen!

Och denna fortsättning fordrar minsann både besin-
ning, tålmod, ihärdighet och sammanhållning. Vi, som
redan tidigare passerat strecket, veta att från den princi-
piella och formella segern till dess fulla praktiska förverk-
ligande leder en icke så litet törnbeströdd stig. Bättre för-
beredda än vi varit det, levande och verkande under nor-
mala sociala och politiska förhållanden, praktiska till sin
läggning och livliga till intellekt, skola de danska kvin-
norna säkerligen väl klara sig genom bränningarna, men
undgå dem lyckas de väl icke. De krafter som samfällt
kämpat intill segern, skola självfallet splittras på olika
politiska partier och måhända delvis glömma det forna

vapenbrödrskapet; det uppfostrande inflytande, som hittills kunnat utövas av partilösa kvinnoorganisationer och som, långt ifrån att kunna umbäras, blir än mera makt-påliggande, skall troligen påkalla uppkomsten av nya kvinnliga sammanslutningar på partigrund; och månne ej även de danska kvinnorna, i trots av numerisk övervikt inom väljarekåren, en tid framåt, kanske länge nog, i det offentliga livet komma att intaga en föga avundsvärd minoritetsställning. Icke enbart gentemot de vid sin maktställning vana manliga elementen, men även i förhållande till det stora flertalet av sitt eget kön med dess relativa likgiltighet för det allmänna, dess brist på rätt solidaritetskänsla och dess vana att ledas och att lyda. Sådant arbetas ej bort i en handvändning!

Men vartill gagnlösa betraktelser och spådomar? Av vida större intresse kan en återblick vara på den väg som tillryggalagts, på det arbete som utförts för att hinna fram till den milstolpe på utvecklingens väg, vid vilken Danmarks kvinnor nu stå i segerglädje och framtidshopp. —

Danmarks nya grundlag, som skänkt dess kvinnor full meborgarrätt, är egentligen en pånyttfödelse av den på allmän och lika rösträtt grundade grundlag, som d. 5 juni 1849 underskrevs av kung Fredrik VII, och som var en frukt av frihetsrörelserna omkring 1848. I den gamla grundlagen kommo kvinnorna naturligtvis ej i betraktande, men väl var det samma frihetsfläktar som framkallade en första gryning av kvinnofrågan i Danmark. Och, eget nog, är det väl ej utan att en kvinnas oansvariga inflytande spelat in vid händelserna i juni 1849, — konung Fredriks »skyddsengels», jomfru Rasmussens, sedermera grevinnan Danner. Med kvinnosaken eller med principiella spörsmål överhuvud har detta namn dock intet att skaffa. Det är tvenne andra kvinnonamn från den tiden, kring vilka i framgångens stund tacksamhetens minneskransar virats: *Mathilde Fibigers* och *Pauline Worms*.

År 1850 utslungade den förra, officersdotter från Köpen-

hamn, i ungdomlig hänförelse brandfacklan, i det hon utgav »Clara Rafael, 12 breve», beledsagade av ett företal av J. L. Heiberg. Den senare, prästdotter från den danska landsorten, upphov sin röst under den hetsiga opinionsfejd breven frambesvuro. För Mathilde Fibiger var kvinnans inre frigörelse sakens kärna; »Saa vist som Trældommen er i os, maa ogsaa Frigørelsen komme fra os selv» och »Lad os kæmpe for Aandens Oplysning og Selvbevidshed. Er den vakt, daa skaber den sig selv en Form og den gamle vil falde, uden at man behøver at fælde den». Pauline Worm, med ett mera praktiskt grepp på livet, insåg att social och ekonomisk frigörelse äro oundgängliga förutsättningar för fri andlig och personlig utveckling. »Jeg tror at Befrielsen maa komme udenfraa», skriver hon, och »— — søgte hun (Clara Rafael) det Ondes Kilde i vor borgerlige Umyndighedstilstand og drog hun tilfelts mod den, da skulle jeg strax lade mig hverve i Tjenste i hendes Hær — — —.»

Dessa tu voro kvinnorörelsens pionärer i Danmark. Men liksom frihetsrörelsen av 1848 förblev en episod utan varaktigt bestånd, så förklingade dessa kvinnors röster utan att föra till omedelbar handling. Först tjugo år senare bildades Danmarks första kvinnoorganisation med utpräglad och omfattande kvinnoomsorgsprogram.

Den nationella återupprättelsens ande, som grep Danmarks folk efter nederlagen år 1864, satte liv även i kvinnornas sinnen. Ett kraftigt väckelserop nådde dem i *Stuart Mills* år 1869 av Georg Brandes i dansk översättning utgivna och av honom med ett tändande företal försedda »Kvindernes Underkuelse». Så kom *Fredrik Bajers*, den sedermera med Nobelpriset hedrade fredsvännens, kvinnosträvandenans övertygade förespråkares kraftiga insats. Denne man, dåförtiden intagen av sympatier för skandinavismens tendenser, hade trätt i samarbete med Sofie Leijonhufvud (Esselde), främst såsom spridare av hennes »Tidskrift för Hemmet». Själv starkt påverkad av Esseldes uttalanden,

fick han i sin hustru, *Mathilde Bajer*, född Schlüter, en förståelsefull, varmhjärtad och energisk medarbeterska. Det var makarne Bajer, som togo initiativet till ett organiserat kvinnosaksarbete i Danmark. I deras hem i Köpenhamn konstituerade sig nämligen d. 24 februari 1871 en dansk avdelning av den i Genève något år tidigare stiftade, förresten föga långlivade »Association internationale des Femmes». Mathilde Fibiger, redan bruten, gav företaget sitt passiva bifall, Pauline Worm, ännu livskraftig, lovade aktivt bistånd. — Jämte Bajers blev frk. *Caroline Testman*, praktisk och verksamhetslysten, en drivande kraft. Förbindelsen med Genève blev ej långvarig, ty redan i oktober samma år ombildades avdelningen till en självständig nationell organisation: »Dansk Kvindesamfund».

Det förefaller som om i Danmark flere män än annorstädes medverkat i kvinnorörelsen. J. L. Heiberg och Georg Brandes nämndes redan, och om än ingendera av dem ville gå med på rörelsens alla konsekvenser och fastän Brandes sedermera yppade en syn på saken, från vilken den sunda kvinnorörelsen fick taga avstånd, så voro deras insatser dock ej utan värde. Fredrik Bajers inlägg, såväl i början som allt framgent, voro oskattbara, och Dansk Kvindesamfunds styrelse räknade under hela sin tillvaro frisinnade män bland sina medlemmar. Kvinnornas hänvändelser till riksdag och regering funno dessutom städse villiga, ofta ivriga tolkar och förespråkare bland verksamma politici.

Tiden då det organiserade kvinnoarbetet vidtog i Danmark var en tid av inre politisk splittring. Den frisinnade grundlagen av 1849, knappast någonsin fullt utnyttjad, hade kringskuren och stympad, blivit ersatt av den ödesdigra grundlagen av 1866, som till ytterlighet tillspetsade partimotsättningarna och blev upphovet till den bittrast möjliga partikamp. För en nyväckt rörelse, som hade bortom dagens politiska frågor liggande intressen att bevaka och en ännu oprövad organisation, syntes det klokast att hålla sig fjärran från partilivet. Denna synpunkt uppbars även och

isynnerhet av samfundets manliga, politiskt verksamma medlemmar. Att kvinnorörelsen från början stod på frisinnad grund, därom bär dess manliga medlemmars partifärg noggsamt vittne, men politisk partilöshet var och förblev överhuvudtaget den danska kvinnorörelsens lösen.

Ej heller vågade man skrämman opinionen genom en alltför radikal avfattning av stadgarna. De ursprungliga stadgarnas § 1 lyder: »Dansk Kvindesamfunds Formaal er at hæve Kvinden i aandelig, sedelig och økonomisk Henseende og saaledes tillige at gøre hende til et selvstændigere och virksommere Medlem i Familie og Stat nævnlige ved at aabne hende Adgang til Selverhverv». Man märke den komparativa formen av adjektivena och den sista försiktiga reservationen! Kanske vågade den tiden ej ens paragrafens författare själva tänka utöver dessa komparativ?

Det kan icke vara fråga om att här giva en ens närmelsevis uttömmande skildring av den danska kvinno- rörelsen eller en något så när fullständig historik av dess olika kvinnoorganisationer. Meningen är blott att flyktigt skissera de olika trappstegen på vägen till den uppnådda milstolpen. Skildringen måste själfallet bli ytterst schematisk och detaljer såväl som personalia, om än så betydande och intressanta, förbigås.

Till en början och länge nog för blev Dansk Kvindesamfund en köpenhamnsk förening med endast spridda, enskilda medlemmar ute i landet. Arbetet koncentrerade sig på vissa praktiska uppgifter, främst på bildningsarbetet bland kvinnor. Så grundlades en handelsskola och en ritskola samt en söndagsskola för arbetarklassens kvinnor, den senare med biavsikten att sammanföra kvinnor ur olika samhällslager. År 1880 medverkade samfundet vid tillkomsten av lagen om gift kvinnas rätt att förfoga över förvärvade medel. Lagförslaget blev inlämnat av samfundets stiftare och medlem Fredrik Bajer och understöddes av samfundet genom en till regering och riksdag riktad adress — den första av detta slag som kvinnorna vågat sig på!

Då emellertid antalet medlemmar ännu vid ingången av år 1883 ej stigit till mer än 124, satte en nyvald styrelse i gång en kraftig agitation medelst upprop, ströskrifter, möten, föredrag, till vilka man lyckades erhålla någon hjälp ur folkhögskolekretsar, vilka den tiden i allmänhet förhöllo sig likgiltigt gentemot kvinnornas strävanden. Dessutom startades 1885 ett eget organ »Kvinden og Samfundet». Medlemsantalet fyrdubblades inom kort och styrelsen fördristade sig t. o. m., i känslan av att hava fått vind i seglen, att föreslå införandet i § 1 av stadgarna av orden »likställighet i Familie, Samfund og Stat». Men därtill var tiden ej än mogen, förslaget föll och saken fick ligga till sig i 20 år! Också kunde »Politiken» år 1883 tryggt skriva: »Kvinderørelsen her i Danmark kan saamend icke gøre nogen Kat Fortred, endsige nogen Mand».

År 1885 nådde emellertid den inre politiska spänningen i Danmark sin höjdpunkt. Fyra på varandra följande provisorier delade hela befolkningen i två motsatta läger, »för eller mot Estrup». Det blev under dylika omständigheter för en del kvinnor »over evne» att orubbligt hålla sig och sin fråga fjärran från politiken. De otåliga elementen bröto sig ut ur förbundet, som fasthöll sin ståndpunkt, och inom loppet av de närmast följande åren uppstodo: 1886 »Kvindelig Fremskridtsforening» och 1889 »Kvindevalgretsforeningen». Bägge togo uttryckligt kvinnornas kommunala och politiska valrätt på sitt program, den första därjämte fredssaken, arbetarefrågan och senare nykterhetssträvandena. Bägge voro rena kvinno föreningar, utan manliga medlemmar.

Kvindelig Fremskridtsforening, under fru *Line Luplau's* ledning, slog sitt stora slag sommaren 1888, vid tiden för den internationella utställningen i Köpenhamn, då den anordnade ett nordiskt kvinnoaksmöte, vid vilket valrätten kom under öppen dryftning. Kvindevalgretsforeningen åter, med Mathilde Bajer som ordförande, upprättade sin »social-politiske Skole» för kvinnor och lyckades genom

massmöten framkalla en storm av bifall och klander, egnade att väcka allmänhetens uppmärksamhet och ge liv åt strävandena. Båda de unga föreningarna bildade så, jämte en del kvinnliga fackföreningar, till vilka Kvindeliga Fremskridtsforening genom sitt arbete inom arbetarekretsar lyckats närma sig, en sammanslutning under namn av »De samlede Kvindeforeninger» med bladet »Hvad vi vil» som gemensamt organ.

Trots erhållna uppmaningar hade Dansk Kvindesamfund ej velat deltaga i bildandet av de nya organisationerna, vilket icke hindrade att samarbete egde rum mellan Kvindevalgretsforeningen och Kvindesamfundet, i det de gemensamt åstadkommo interpellationer av samtliga kandidater vid 1890 års folketingsval: samfundet interpellade angående resp. kandidaters åsikter i olika kvinnorna berörande frågor, valrättsforeningen angående deras förhållande till kvinnornas rösträtt. Alla tre föreningar inlämnade dessutom, om ock var för sig, adresser till regering och riksdag: år 1886 till förmån för kvinnors kommunala valrätt i Köpenhamn och år 1887 för att understöda lagförslaget om ogifta kvinnors och enkors kommunala valrätt i hela landet. Bägge förslagen voro inlämnade av den outtröttlige Fredrik Bajer och bägge strandade på landstingets veto.

Uppkomsten av de nya sammanslutningarna blev emellertid av största betydelse just för det försiktiga, äldre Kvindesamfundet. I konkurrensens tecken, så att säga, ombildades detsamma år 1894 sålunda, att den köpenhamnska föreningen förvandlades till en »Fællesorganisation» med temligen självständiga kretsar ute i bygderna. Tyngdpunkten förflyttades härmed från huvudstaden till landsorten. Den politiska stiltjens tid efter 1894, som nedtryckte de bägge yngre sammanslutningarnas radikala ifver, kunde Kvindesamfundet utfylla med att egna sig åt sina mångfaldiga praktiska arbetsgrenar: utom skolorna hade den en platsförmedlingsbyrå för tjänarinnor, en upplys-

ningsbyrå och en engageringsbyrå för kvinnliga arbetsökande på olika områden samt tillgodoseendet av den växande kretsorganisationens krav.

Kvindevalgretsforeningen och Kvindelig Fremskridtsforening blevo ej långlivade: de hade åstadkommit ett uppseende och välbehövt uppsving, de hade talat rent ut, hissat ren flagg, men i brist på tillräckligt medhåll fingo de släppa taget. Den förstnämnda uppgick år 1897 med aktiva och passiva, de förra bestående av 200 trogna och 150 kronor, i Dansk Kvindesamfund, dock så att dettas Köpenhamnskrets upptog kvinnorösträtten på sitt program. Samfundets nya organisation medgav nämligen de enskilda kretsarna denna frihet, som under tidens lopp allt flere av dem begagnade sig av. Snart därpå upphörde även Kvindelig Fremskridtsforening att existera.

Men tiden var förbi då en enda organisation kunde behärska hela rörelsen, och ännu hade ju Dansk Kvinde-samfund, som sådant, icke uppfört valrätten på sitt program, ehuru just denna fråga allt mer sköts i förgrunden. Kvinnornas påpasslighet och initiativlust voro väckta, och då inrikesminister Bardenfleth år 1898 inlämnade sitt förslag om »Val av Borgerrepresentanter i Staden København», däri kvinnorna ej nämndes med ett ord, var man strax redo att starta en ny valrättsorganisation: »Danske Kvindeforeningers Valgretsudvalg» med fru *Nörlund* som ordförande. Den kom att bestå av representanter för åtskilliga kvinnliga fack- och andra organisationer, till vilka även Kvindesamfundets Köpenhamnskrets slöt sig. Valgretsudvalget omhänderhade under de närmaste åren helt och hållet ledningen av arbetet för valrätten, då främst den kommunala. Åtskilliga av Kvindesamfundets kretsar anslöto sig småningom till förbundet och flere av dess styrelsemedlemmar, bland dessa samfundets mångåriga ordförande fru *Jutta Bojsen-Möller*, deltog livligt i möten och i arbetet, ja uppmanade kretsarna att underskriva av Valgretsudvalget startade hänvändelser och adresser till myn-

digheterna — men officiellt förhöll sig Dansk Kvindesamfunds Fællesstyrelse under denna tid passivt.

År 1901 inträdde emellertid ett omslag i Danmarks inre politik, det s. k. systemskiftet, då vensterpartierna lyckades genomdriva sitt krav på parlamentarism. Marken blev åter gynnsam för reformsträvanden, och detta kunde ej annat än återverka på de aktiva kvinnokretsarna. Visserligen grep sig regeringen till en början främst an med försvarsorganisationen, men länge skulle det ej dröja innan grundlags- och valrättsreformer började hägra vid horisonten. För en kvinnoorganisation som Dansk Kvindesamfund blev det en livsfråga att vara direkt med om arbetet och att oförbehållsamt bekänna sin ståndpunkt. På initiativ av fru *Astrid Stampe-Feddersen* avskuddade sig samfundet sin passivitet, bröt sig genom ett något hårdhänt tag ut ur Valgretsudvalget, nedsatte ett eget valrättsutskott och införde snart därpå, år 1906, kravet på kommunal och politisk valrätt för kvinnor som programpunkt i sina stadgar. Denna sakernas vändning åstadkom en god del spänning och vissa förvecklingar mellan de olika organisationerna. Alla inbördes försök till sammanjämkning och sammanslagning strandade, endast i fråga om representation utåt, d. v. s. främst inom den Internationella Kvinnorösträttsalliansen, lyckades man komma till enhet. Inåt utvecklade sig sakerna sålunda, att jämsides med Dansk Kvindesamfunds över hela landet spridda »Fællesorganisation» uppstod »Landsforbundets for Kvindevalgret» landsorganisation, även den omfattande hela landet. Bägge föreningarna hava sedan dess vuxit sig starka och stora, och om konkurrens ej uteblivit och en viss stämning av antagonism ibland gjort sig gällande, så har detta måhända varit snarare en sporre till raskare utveckling än ett hinder.

Med outtröttlig påpasslighet hava den ena som den andra organisationen stått på vakt. Vägarna till regering, riksdag och andra myndigheter blevo av bägge flitigt trådade medelst adresser och andraganden. Till valkandidaterna ställda skriftliga och personliga interpellationer blevo regel.

År 1908 erhöillo de danska kvinnorna kommunal valrätt och valbarhet. Det återstod att nå det sista trappsteget till full medborgerlig myndighet!

Redan år 1907 inkommo socialdemokraterna med ett ytterst radikalt grundlagsförslag, vilket ställde kvinnorna jämsides med männen; år 1909 inlämnade det radikala vänsterpartiet ett dylikt, men först 1912, då konseljpresident Berndtsén framlade sitt »Forslag til Forændringer i Grundloven», blev det allvar av saken.

Två gånger, med mellanliggande nyval, blev förslaget godkänt av Folketinget, Danmarks andra kammare, men strandade bägge gångerna i första kammaren, Landstinget. Krigsutbrottet 1914 fördröjde frågans behandling, och först 1915 lyckades det, efter långa och mödosamma underhandlingar, att få den nya grundlagen godkänd i bägge tingen och med anslutning av alla partier. I Folketinget avgavs blott 1 röst och i Landstinget 11 mot förslaget.

Med denna grundlag, som bygger, liksom junigrundlagen av 1849, på allmän och lika rösträtt och som stadfästes genom konungens underskrift på själva den historiska grundlagsdagen d. 5 juni, hava de danska kvinnorna inträtt i de politiskt fullmyndiga medborgarnas led på lika grunder som män. Att så skett hava de tvivelsutan i hög grad att tacka sitt kraftiga organiserade kvinnoaksarbete, ty det som gemenligen helt opersonligt kallas »tidens krav», måste, för att göra sig gällande, bäras fram av modiga, kraftiga personligheter och starkt organiserade grupper.

Det hade varit mer än frestande, att i denna korta översikt av den organiserade kvinnoaksrörelsen i Danmark framhäva just *personligheterna*, ty rörelsen har varit rik på märkliga sådana, — och likaså hade de många vinningar på olika gebit, som denna rörelse främjat, varit förtjänta att anföras, ty varje framsteg på ett eller annat område var ju ett steg mot milstolpen. Men såväl för det ena som för det andra hade behövts ett större material, än det som stått mig till buds, och ämnets behandling hade då ovill-

korligen överskridit utrymmet, som ställts till förfogande för denna uppsats.

Må det tillåtas mig att till slut anföra de ord fru Anna Wicksell som ögonvittne till danskornas jubeldag nedskrev i sin redogörelse i »Rösträtt för kvinnor»: »Det var en stämning av allvar och ansvar, som vilade över de danska kvinnorna på denna deras medborgerliga födelsedag; den faller ju också inom en tid, som kan giva kvinnor mycket att tänka på och giva deras framtids föresatser en prägel av högtidlighet och ödmjukhet på en gång. Måtte det lyckas Danmarks kvinnor att med tiden realisera vad de nu hoppas på och drömma om för sitt land». Vem skulle icke av fullt hjärta instämma häri?

E. S.

Islands kvinnor ha segrat.

»Likasom den 5 juni 1915 genom kommande tider icke skall glömmas av Danmarks kvinnor, då de ju den dagen uppnådde sitt länge eftersträvade mål att bliva »fria medborgare i ett fritt land», så skall den 19 juni samma nådens år alltid stå för de isländska kvinnorna som den största märkesdagen i deras historia. Det var denna dag kungen underskrev den nya isländska grundlagen, som — när den om 12 veckor träder i kraft — politiskt jämställer dem med männen». Med dessa ord inleder »Kvinden og Samfundet» sitt häfte för den 30 juli.

Tyvär är det svårt att med de omständliga postförhållanden, som nu äro rådande i världen, erhålla närmare upplysningar från Island. Man får nöja sig med de uppgifter som stå till buds.

Beträffande kvinnosakens framsteg på Island ha vi då att anteckna följande data: Kommunal valrätt fingo kvin-

norna 1882, kommunal valbarhet 1902. Sedan 1911 äro alla ämbeten (även präste- och domareämbeten; Island har ej militär) tillgängliga för dem liksom för männen. I augusti 1914 antog Alltinget den grundlag, som gav kvinnorna politisk valrätt och valbarhet på samma villkor som åt män, men ministerskifte, örlig och andra mellankomna hinder fördröjde sanktionen till juni detta år. Den grad av jämställdhet med männen, som Islands kvinnor nu ernått, ställer dem i spetsen för kulturvärldens kvinnor.

När de isländska kvinnorna nått så långt, frågar man sig själfallet, vilka omständigheter de ha att tacka därför. För det första förefaller det då, som om motståndet mot deras strävanden aldrig varit stort, utan männen från början ställt sig mycket förstående gentemot desamma. Men själfallet har också där krävts arbete och entusiasm. Banbrytare för kvinnosaken var ordföranden i Islands äldsta kvinnoförening barnmorskan Thorbjorg Sveinsdottir i Reykjavik. Känd som framstående läkare och barnmorska var hon på grund av sitt varma hjärta, sin omutliga rättrådighet och sin enastående vältalighet i besittning av ett stort anseende som människa och medlem av sin kommun. Hon dog för några år sedan. Nu måste man väl betrakta ordförandena i de två isländska kvinno-föreningarna Katrin Magnusson och Briet Asmundsson, som ledare för kvinnornas strävanden i deras hemland.

Islands Allting består av två kamrar. Till den första väljes genom proportionella val. Till den andra ske valen i enmans valkretsar genom allmän, hemlig omröstning. Kvinnornas rösträtt är till en början dock delvis inskränkt, i det den medges endast de kvinnor, som fyllt 40 år. Men denna åldersgräns sänkes successivt, tills den om 15 år blir densamma som för män, eller 25 år.

Avskilt och ensamt ligger Island däruppe i havet och stora äro icke förhållandena där, men det oaktat kunna de isländska kvinnorna genom den frihet de på så viktiga

områden ernått bidraga såväl till sitt fosterlands sociala framåtskridande, som genom det sätt varpå de förvalta sitt pund, till kvinnornas slutliga frigörelse i världen.

Islands ensliga läge och krigets då ha förtagit intrycket av händelsernas utveckling däruppe. Därför kunna vi ej heller berätta om fester och hyllningar till de isländska kvinnornas ära. Men allra minst vi, i vårt avskilda läge långt från kulturens brännpunkt, ha rätt att låta ett kulturens framsteg på sago-ön gå oförmärkt förbi. Vi hälsa Islands kvinnor välkomna inom de politiskt fria kvinnornas led, samtidigt som vi skyldra för dem såsom de, vilka nu nått längst i jämlikhet med männen.

Hanna Ingman.

En av de främsta representanterna för på socialt-filantropiska områden arbetande kvinnor i vårt land, fröken Hanna Ingman, f. d. föreståndarinna för blindskolan i Helsingfors, fyllde den 29 juli 70 år.

Genom sin livslånga, välsignelserika verksamhet på ett för män och kvinnor gemensamt, för några årtionden sedan nyupptaget arbetsområde, abnormskolans, står Hanna Ingman såsom en av kvinnosakens pionärer hos oss. Hennes röst hör ej till dem, som i dagspressen eller på föreningsmöten höjts till förmån för kvinnans rättigheter och krav gentemot mannen. På den tid — 1870 och 80-talen — då de teoretiska inläggen i kvinnofrågan spelade en större roll än nu, valde hon handlingens väg, icke ordets.

Hanna Ingmans barndomshem var Jalkula prästgård invid Kuopio, där hennes far, Albert Ingman, var kaplan. Såväl han, som hans hustru, Charlotta Davidsson, hörde till anhängarna av den under 1840—60-talen hos oss över hela landet mer eller mindre utbredda pietistiska trosrikt-

ningen. Barnen växte sålunda upp under ett strängt religiöst hemlivs på engång hämmande och förädlande infly-

Hanna Ingman.

tande. Ensidigheterna i den pietistiska livsuppfattningen övervunnos emellertid snart, efter utträdet ur hemmet, me-

dan den moraliskt och socialt fasta grund, ur vilken de uppvuxit, stod kvar och i Hanna Ingmans liv alltjämt präglade hennes åskådnings- och handlingssätt. Pietismens starka betonande av samhörighetskänslan mellan dess bekännare, utvidgades av henne till en ljus och glad människokärlek.

Efter att hava genomgått Kuopio fruntimmersskola och under sin fars ledning ytterligare fortsatt sin intellektuella utbildning, anställdes hon på förslag av den för den nyss i Finland införda abnormskoleundervisningen varmt intresserade domprosten A. Borg såsom biträdande lärarinna vid den nyinrättade dövstumsskolan i Kuopio.

I början av 1860-talet väckte Uno Cygnæus genom tändande ord allmänhetens medkänsla med alla de blinda och dövstumma barn i vårt land, vilka hittills h. o. h. försumrats och vuxit upp utan uppfostran och undervisning. På hans initiativ studerade en ung kvinna, Mathilda Linsén, understödd av statsmedel, blindundervisningens metoder i utlandet, och vid hennes återkomst öppnades i Helsingfors, för femtio år sedan, d. 1 oktober 1865, Finlands första blindskola. Samtidigt uppstod dövstumsskolan i Kuopio.

År 1869 kom Hanna Ingman såsom auskultant till fröken Linséns blindskola. Hon deltog även i undervisningen, och 1870 erhöll hon genom prosten Borgs förmedling statsanslag för en studieresa till Danmark och Sverige, där hon tillgodogjorde sig de erfarenheter, man i dessa länder redan vunnit på blindundervisningens område. Danmarks första blindskola grundades 1855, den första skolan i Sverige något senare.

Vid sin hemkomst anställdes Hanna Ingman såsom den första lärarinnan vid den samma år, 1870, i Kuopio inrättade andra blindskolan i landet. Hennes pedagogiska förmåga vann genast stort beaktande, så att hon, trots sin ungdom, år 1872, vid fröken Linséns död, kallades till föreståndarinna för skolan i Helsingfors. Hon tvekade dock, i det hon ansåg sig icke kompetent nog, att övertaga detta

krävande värv. Efter ett års vistelse i Helsingfors återvände hon till Kuopio, men antog 1877 definitivt föreståndarinneplatsen i Helsingfors, vilken hon skötte ända till 1903.

Finlands största blindskola, var år 1877 inrymd i ett litet envånings trähus i Brunsparken, och här trädde Hanna Ingmann såsom ledarinna in i kretsen av tio elever. Under ett av de närmaste följande åren flyttades skolan från Brunsparken till Konstantinsgatan, och härifrån till Manègegatan 5.

Överallt var utrymmet för litet för det växande elevantalet. Barnen kunde naturligt nog, icke bo utom anstalten; skolan var ett internat, där klassrummen även måste användas som sovrum. Att under sådana förhållanden upprätthålla ett oklanderligt ordnat skolliv, förefaller nära nog omöjligt. Men Hanna Ingmans hängivna kärlek och stora organisatoriska förmåga bröt ner alla hinder, och det lyckades henne och hennes högt stående lärarkår att höja denna under ekonomiskt tryck arbetande anstalt till en mönsterskola, såväl vad uppfostran som undervisning vidkommer.

De små, knappast mänskoliknande vareler, som hämtades till henne av fattiga föräldrar, utan möjligheter att själva lära dessa olyckliga barn de enklaste livsbegrepp, utbildades under hennes vård andligt och lekamligt, och växte upp till dugande människor, ett flertal i stånd att stå på egen grund i livet.

På förslag av den av senaten år 1889 tillsatta abnormskolekommittén — i vilken Hanna Ingman var en självskrivnen och verksam medlem — omorganiserades blindanstalterna i landet till fullständiga läroverk, med internat för 50 elever och 10-årig undervisningskurs. Detta förslag stadfästes år 1882.

En annan märkespunkt i blindskolans historia är året 1898. Längre hade fröken Ingman och med henne den på hennes initiativ år 1887 bildade föreningen »De Blindas

Vänner» arbetat på att befria skolan från det mer eller mindre provisoriska i dess yttre ställning. År 1892 utanordnades av senaten ett anslag av 370,000 mk för uppförande av ett eget hus för anstalten och Helsingfors stadsfullmäktige skänkte för ändamålet såsom byggnadsplats 3 tomter i Berghäll. Med oavlätlig omsorg och intresse följde och övervakade fröken Ingman varje detalj vid det nya husets uppförande och inredande. 1898 flyttade skolan in i sitt eget vackra hem.

Här, i de stora, ljusa salarna, så olika de små rummen vid Manëgegatan, ledde hon arbetet ännu i fem år med aldrig svikande kärlek till alla dessa blinda barn, vilka hon älskade, som om de varit hennes egna. Hon beredde dem för livet genom att hos dem ingjuta sin egen starka livsglädje, sin tro på medgångens seger över motgången och på arbetets välsignelsebringande makt över människan. Med bekymmer såg hon dock ofta deras framtid, och sökte medel att säkerställa den. Redan vid dess stiftande hade föreningen »De Blindas Vänner» uppställt arbetet för detta mål såsom sin förnämsta uppgift. Och på många olika vägar och områden har föreningen i detta nu lyckats genomföra sina strävanden. Redan år 1891 öppnades sålunda, i ett med föreningens medel, på av stadsfullmäktige anvisad tomt i Djurgården uppfört hus ett hem för från blindskolan utgångna kvinnliga elever, värlösa och utan möjlighet att, h. o. h. hänvisade till sig själva, förskaffa sig sin utkomst. I hemmet arbeta internerna med iver och intresse, dels inom olika yrkesgrenar, främst korgmakeri, dels med tryckning av blindskrift. Under senare år meddelas även av dem undervisning åt blinda kvinnor, vilka ej varit i tillfälle att erhålla skolbildning.

Fröken Ingmans sista skapelse är en yrkesskola för blinda män, i vilken dessa, hittills av andras godhet beroende, inläras olika hantverk, som gör dem förmögna att själva förvärva sitt uppehälle. Kretsen av elever var i början liten och samlades i en provisoriskt inredd anstalt,

tills fröken Ingmans outtröttliga energi även här fann möjligheter att tillgodose företagets växande livskrav. Nu äger Helsingfors i föreningen »De Blindas Vänners» nya hus, Djurgårdsvillan 7, en enligt de bästa mönster inrättad läroanstalt för blinda män, i vilken elever från alla delar av landet söka inträde. Deras antal, som helt tillgodogjort sig undervisningen stiger enl. »De Blindas Vänners» årsberättelse för 1914, till över 60 proc. Dessa ha alla, säges här, utvecklats till »duktiga och företagsamma arbetare och försörja sig och sina familjer med eget arbete».

Fröken Ingman är anstaltens direktis och tillbringar största delen av sin dag inom densamma, övervakande och ordnande allt. Programmet för befrämjandet av de blindas väl, kan enl. henne sammanfattas i orden: »Giv den blinde den bästa möjliga undervisning och uppfostran och hjälp honom med anskaffande av arbetsmaterial, men låt honom själv på egen hand styra och ställa för sitt liv». I anslutning härtill har vid yrkesskolan införts försäljning av arbetsmaterial till blinda män överallt i landet. Omställningen har år för år antagit allt större proportioner, så att försäljningssumman nu uppgår till flere tiotal tusen mark per år. —

Till icke många kvinnor står vårt samhälle i så stor tacksamhetsskuld som till Hanna Ingman. Helt har hon offrat sig för det mål, hon redan i sin tidiga ungdom sett framför sig, och ingen tanke på egen fördel har under hennes livslånga arbetsdag fört henne från den ofta tunga väg hon gått. Ty hennes väg har varit banbrytarens. Det har för henne icke sällan gällt att skapa nya former, icke endast att utarbeta och ombilda det redan varande. Genom upprepade, till en del med statsmedel företagna besök vid de främsta blindanstalterna i andra länder har hon riktat och vidgat sin egen uppfattning och sedermera lämpat de nya erfarenheterna efter förhållandena i vårt land.

En person med fröken Ingmans vida intressesfär har icke kunnat undgå att taga del i flere olika samhällssträvanden, men jämfört med vad hon gjort för de blinda, äro hennes inlägg på andra arbetsområden — såsom Konkordia förbundet och arbetshemmen för barn — endast att anse såsom exponenter för hennes varmt mänskliga längtan att jämna vägen för alla dem, som ej ensamma kunna gå den. Hennes känsla för allt och alla omkring henne har under åren icke minskats utan ökats. Genom sin tilltagande dövhet har hon visserligen småningom blivit mer eller mindre utestängd från en del livsområden, men hennes ungdomligt ljusa blick och friska sinne låta henne ofta intuitivt tränga in även i det, hon ej på yttre väg kan förnimma. Hennes ideella tro på tillvaron såsom ett gott, icke ett ont, är det, som innerst lett henne och skänkt hennes livsarbete dess stora framgång.

S. E.

Betty Carp.

I slutet av april månad avled i Borgå fröken Betty Carp, hemma från Wasa, i en ålder av 67 år.

Ett livsverk mätes icke alltid efter yttre gärningar. Såsom en fallande sten bryter havsspegeln i en rörelse, som fortplantas vida omkring, så verkar en stark och rik personlighet redan genom sitt förhållande till dem, som stå henne närmast, långt utåt bland människorna. Betty Carp var en av dessa få, vilkas liv, även oberoende av dess gärningar, efterlämnat djupa spår.

Född i Gamla Wasa, stammade hon från en österbottnisk juristsläkt; hennes farfar, far — vicepresidenten G. Carp — och bror hava alla varit ledamöter av Wasa Hovrätt. Hennes mor var dotter till bokhandlaren K. L. Hjelt i Åbo och åtnjöt en för dåtidens unga flickor ovanligt omfattande och fördjupad undervisning. Efter sitt gif-

termål verkade hon såsom en av de främsta för social-filantropiska framsteg intresserade kvinnor inom Wasa samhälle.

Det var i ett fint bildat och lyckligt hem Betty Carp växte upp. Och dock tillfölo henne icke alla barndomens

och ungdomens fröjder. En till ytterlighet svag och bräcklig hälsa tillät henne ej att i samma utsträckning som hennes jämnåriga taga del i livet omkring henne. Böcker och tankar blevo hennes ersättning. Tidigt gav hon prov på sin starkt utpräglade intellektuella läggning. Såsom en utmärkt elev genomgick hon den då fyraåriga fruntimmersskolan i Wasa och utbildade sig på privatväg i språk och musik. Av sin far hade hon ärvt en själfull musikalisk begåvning. Även hennes

Betty Carp.

tekniska förmåga som pianist var betydande, och hon biträdde vid olika tillfällen vid konserter, som gåvos å orten.

Betty Carp var ända från ungdomen ett barn av sin tids nyaste tankar, i det hon ansåg ett målmedvetet arbete såsom envar människas, även en kvinnas, dyrbaraste rättighet och skyldighet. Själv längtade hon att ägna sig åt folkskollärarkallet, men här som överallt nekade hennes svaga krafter henne att beträda den väg, hon såg framför sig.

År 1877 dog hennes far, och från denna tid levde mor och dotter ensamma tillsammans i 16 år. I sympati och kärlek slöto de sig till varandra. Presidentskan Carp var djupt religiös, och hennes övertygelse hade, efter en redan vid unga år utkämpad kamp, även blivit dotterns. Den religion, de båda bekände, var en religion av vördnad och liv, en religion, som kastade ljus över allt, som gav lust och kraft att leva, och kraft att dö, som ej åsidosatte det timliga för det eviga, och som ej bars på läpparna vid varje steg.

Den, som trätt över tröskeln till detta hem, skall aldrig glömma det. Solsken lyste emot en redan vid dörren, rummen tycktes en höga och luften dallrande av skratt och av glättigt tal.

Betty Carps själ behärskade helt hennes svaga kropp. Hennes intellekt var så sällsamt rikt, att hon deltog i all handling och verksamhet omkring henne med en insikt och en glädje, ofta större och varmare än de handlande själva. I många diskussioner och sociala nydaningsföretag från denna tid har hon inlagt vägande och avgörande ord. Men även i gärning arbetade hon inom samhället, bl. a. såsom medlem i Wasa fruntimmersförening och en tid såsom dess ordförande. Under en följd av år handhade hon Sjömansmissionens s. k. bibelpåseutdelning och hon var med om att taga initiativ till och fullfölja ordnandet av en tidsmässig sjukvård för stadens fattiga. I samråd med en för ändamålet engagerad sjuksköterska ledde hon sedan under 15 år denna verksamhet. En klar blick och en varm medkänsla gjorde henne till en av de främsta krafterna på områden sådana som dessa. Hon var de fattiga och elända en verklig vän, från henne gick ingen ohulpen.

Hennes hem var allt fortfarande en samlingsplats, för människor av olika åldrar och samhällsklasser, som alla höllo henne mycket kär. Hennes ljusa livstro och friska humor satte henne i stånd att sprida glädje och uppmuntran omkring sig. Få människor har det varit förunnat att

känna ett så intimt samband med allt levande, att så tränga in i andras liv.

Sedan några år tillbaka var Betty Carp bunden vid sjukbädden. Men även här svek henne ej den kraft, som alltid burit henne. Hennes skratt klang lika omedelbart och glättigt som förr, och fortfarande följde hon, fjärran från livet, i tanken dess stora böljor bort emot vidderna.

Sällsamma gåvor hade fallit på hennes lott. Få färger ägde hennes dag, och var dock rikare än de flestas.

Människor sådana som hon finnas icke många i vårt mörka land.

Föreningsliv.

Under vårens lopp avgiva vanligtvis föreningarna sina årsredogörelser. Sådana årsberättelser representera en betydande summa arbete, som, för det mesta oavlönat och tillkommet på frivillighetens väg, ofta alltför litet beaktas. I sin helhet äro de dock intyg om en kulturståndpunkt, och i tider, då allt kulturfrämjande är av vikt, bliva sådana intyg — även av anspråkslöst slag — värden att tillvarataga. Med anledning av årsberättelserna, avgivna av *Svenska Kvinnoförbundet*, *Föreningen Martha* och *Kvinnoförbundet Unionen* uppdragas här linjerna för dessa sammanlutningars verksamhet under året 1914.

För *Svenska Kvinnoförbundet* var år 1914 dess sjunde verksamhetsår. I årsberättelsen säges, att förbundets verksamhet »givetvis rönt inflytande av de stora världshändelserna, som icke kunnat undgå att förlamande inverka på allt kulturellt arbete. Ty om ock livet i vårt land, jämfört med de av kriget direkt hemsökta länderna, förflutit någorlunda lugnt under hösten och vintern, har dock kriget utövat ett tryck på sinnena, som ej kunnat undgå att menligt inverka på arbetsågen och arbetsenergin. Det for-

dras en icke ringa tro på livets högre makter, att trots allt det nedbrytande inflytande på kulturen kriget medfört, dock fortsätta med det ideella arbetet för höjande av växtligheten på vår andliga odlings nog så magra tegar».

Ur filialernas årsredogörelser framgår dock att de, »om nödig hänsyn toges till tidigare åberopade förhållanden, arbetat med erkännansvärd energi och framgång och att de under denna tid, då det egentliga föreningsarbetet legat nere, lagt an på att för förbundets medlemmar anordna praktiska kurser i olika ämnen.

Genom att väcka kvinnorna till insikt om att de genom ett målmedvetet deltagande i samhällsarbetet skola söka medverka till att dana ett nytt släkte och med andra och högre ideal än samtidens, utgör Svenska kvinnoförbundet en liten länk i den stora miljonhär av organiserade kvinnor, vilka i alla den civiliserade världens länder i detta nu förenas i en gemensam strävan att tillintetgöra de andliga förutsättningar på vilka krigsmoralen vilar.

Någon anledning till misströstan finnes sålunda icke, trots de dystra tiderna, ty de mål Svenska kvinnoförbundet uppställt för sig, då det för sju år sedan stiftades, ha icke förlorat något av sin betydelse, vilket gör att Centralstyrelsen, uppmuntrad av det beständigt stigande medlemsantalet inom filialerna ävensom av den offervillighet och det intresse, som på alla håll framträtt inom förbundet, med tillförsikt ser framtiden an, förvissad om att en rik skörd en dag skall gro ur det såningsarbete som nu göres inom den kvinnliga delen av vår svenska folkstam, vars andliga och materiella förkovran ligger förbundet varmt om hjärtat».

Ur den av Helsingfors filialen avgivna redogörelsen framgår, att en betydande olikhet gjort sig gällande mellan det förra och det senare halvåret. »Under vårterminen fortgick arbetet med stor livaktighet och ökad framgång. Månadsmöten, föredrag, samkväm, sagoaftnar för barn och av filialen anordnade fester omfattades med varmt intresse

och voro särdeles talrikt besökta. Under höstterminen måste månadsmötena ävensom sagoaftnarna till följd av det i staden på kvällarna rådande mörkret helt och hållet inställas. Men ett stilla, oförtrutet arbete vid syföreningen och vid olika kurser har egt rum och samlat medlemmarna till gemensam strävan för förbundets syften».

Av kurser anordnades en i engelska språket, en i bokföreläsning under en tid av sex veckor, och en i klädnings-sömmand med tre timmar två dagar i veckan under tio veckors tid. Samtliga kurser hade varit besökta av så många deltagare, som det blev möjligt att emottaga.

Ett vittsyftande företag har varit vidtagande av förberedande åtgärder för inrättande av egna koloniträdgårdar för förbundets medlemmar. Den för saken tillsatta kommittén satte sig i förbindelse med stadsträdgårdsmästaren, stadsplanarkitekten samt nämnden för sociala angelägenheter, och ett resestipendium, stort 100 mk., tilldelades fr. B. Tabelle för att i Stockholm studera där anlagda koloniträdgårdar. Världskrigets utbrott vållade emellertid att arbetet för koloniträdgårdar tillsvidare måste nedläggas, men hoppas förbundet kunna förverkliga planen, så snart lugnare tider randas.

Svenska kvinnoförbundets Sörnäs-filial anmäler likaledes, att under höstterminen icke ett enda månadsmöte egde rum, men i stället »inriktades filialens strävanden intensivare på praktisk verksamhet och resultatet därav var en teoretisk-praktisk kurs i *hemmets sjukvård* och vidtagandet med en tillsvidare likväl i mindre skala bedriven arbetsförmedling. — Därjämte ha symöten hållits regelbundet en gång i veckan».

Redan tidigare hade förbundet upptagit frågan om *söndagsledighet för biträdena i blomsterbutikerna* och i början av året vände sig Sörnäs- och Helsingfors-filialen med en skrivelse härom till innehavarna av blomsteraffärerna i staden. Tills vidare ha två blomsterhandlare, hrr C. T. Ward och Dan. Ward hållit sina butiker stängda om sön-

dagarna och hoppas förbundet, att nämnda firmors vackra exempel skall vinna efterföljd.

Både vid Helsingfors- och Sörnäsfilialens möten ha åtskilliga föredrag hållits. Såsom förut har förbundet även detta år stått i förbindelse med utländska kvinnoorganisationer: sålunda representerades det vid 2:dra Nordiska kvinnoaksmötet i Köpenhamn och har på anhållan meddelat föreningen »Vaksamhet» i Sverige underrättelser angående åt unga svenskor i Finland erbjudna platser.

Antalet boklån, utgivna ur ungdomsbiblioteket Urd, har varit 733. Förbundets Arbets- och Platsförmedlingsbyrå har anlitats av 2,264 arbetsgivare och 2,211 arbetsökande. Både antalet arbetsgivare och arbetssökande ävensom förmedlade platser är något mindre än föregående år beroende på de ekonomiska rubbningar, som av tidsförhållandena framkallats.

Någon redogörelse för förbundets Helsingfors-filial har undertecknade icke till hands.

Förbundets Centralstyrelse har utgjorts av: Annie Furu-hjelm ordf., Anna Lundström vice ordf., Emma Saltzman sekr., Lilly Krogius skattm., Karin Boisman, Jenny af Forselles, Fanny Hult, I. Jahnsson och I. Malmelin. Helsingfors-filialens ordf. har varit Lilly Krogius, Sörnäsfilialens I. Jahnsson, Helsingfors-filialens A. Lundström.

Föreningen *Martha* anmäler, att även dess verksamhet under år 1914 icke kunnat fortgå i allo ostört. Härom säges i årsberättelsen: »Skördens tid — sensommaren och hösten — då Mathaträdgårdarnas alster tillvaratagas, då konserverings- och matlagningskurser, utställningar och skördefester vanligen av filialerna anordnas i stort antal, blev en tid av oro och bekymmer. Oregelbundna, avbrutna kommunikationer, osäkerhet i många avseenden våldade på olika håll avbräck i det regelbundna arbetet. Men å andra sidan verkade tanken på de till följd av kriget sannolikt förestående hårda tiderna att krafterna på flere

håll spändes till ett intensivare arbete än förut. I mån av förmåga ville »Martha» söka förebygga hotande nöd och elände. Och därför gällde det att ej släppa taget, att hålla ut och modigt arbeta vidare. Tack vare denna trofasthet i arbetet under svåra tider och denna vakna ansvarskänsla kunna vi nu se tillbaka på en i många avseenden framgångsrik verksamhet även under senare delen av år 1914».

Martha-filialernas antal var vid årets slut 195 och sammanlagda antalet föreningsmedlemmar 13,777. Möten ha egt rum inom 153 filialer; Martha-dagar, samkväm och fester angivas till ett antal av 306 och vid dessa ha hållits 854 föredrag. Kurser i *trädgårdsskötsel* samt *matlagnings-* och *konserveringskurser* ha anordnats och i dessa ha deltagit sammanlagt 4,813 kvinnor. De under året *nyanlagda trädgårsstäpporna* utgjorde 659, hela antalet av Martha-trädgårdar, i vilka arbete under året utförts, uppgår till omkr. 5,000. På dessa arbetsområden ha omkr. 100 instruktörer varit verksamma. Särskilt har man på en del håll sökt undervisa barnen i odling av trädgårdsalster och några filialer ha inrättat trädgårdsland enkom för barnen.

Med framgång har bedrivits arbetet för *ffjäderfäskötselns* höjande. Hela antalet av de genom Marthas försorg anlagda små hönsgårdarna utgjorde 1,462 och den gemensamma försäljningen visade en summa av omkr. en halv miljon ägg. Av andra binäringar för de små hemmen på landsbygden hava upptagits *kaninskötsel* och *biskötsel*. Den viktiga gren av Martha-arbetet, som representeras av den *kvinnliga handslöjden*, har som förut omfattats med stor intresse och talrika kurser i vävnad, sömnad, färgning med växtämnen, stoppning och lappning ha hållits.

För att på ett både lärorikt och angenämt sätt vidga medlemmarnas erfarenhet ha hållits s. k. *husmoder-exkursio-*ner till mönstergillt skötta lantgårdar, skolor o. s. v. Från Åbo rapporteras att dockindustrin varit stadd i rask utveckling, försäljningssumman av dess alster utgjorde un-

der år 1914 omkr. 26,000 mk. och på en utställning i London, Childrens Welfare Exhibition, väckte Åbo-dockorna rätt mycken uppmärksamhet.

Som ett glädjande bevis på det förtroende Föreningen Martha åtnjuter inom lantmannakretsar och kommunalförvaltningar antecknas, att den från dessa håll tilldelats understöd av sammanlagt något över 30,000 mark.

Marthas *Helsingfors-filial* meddelar i sin årsberättelse att arbetet här bedrivits i 8 kretsar. På grund av krigets utbrott begynte kretsarnas sammankomster något senare på hösten än vanligt, varför färre möten än vanligt hållits. Vid dessa möten ha hållits 68 föredrag. Ämnen för föredragen ha varit: ärftlighet, hälsovård, späda barns vård, barnuppfostran, ungdomens uppfostran, sjukvård i hemmen, arbetarskydd, koloniträdgårdar, kärleken till nästan, fredsidén, levnadsteckningar av Leo Mechelin, J. L. Runeberg, Fredrika Runeberg, Mathilda Wrede, Parus Ater, Alexis Kivi, Florence Nightingale, Frances Willard m. fl. Därjämte ha efter föregående referat 19 frågor diskuterats, bland dessa: om hemlösa gossars vård i H:fors, brottsligheten bland barn ur psykologisk synpunkt, sparsamhet, tuberkulosen, alkoholförbudets inverkan på hemmen, matlagning i hölåda m. fl. Ett gemensamt föredrag om hälsovård hölls på våren för alla de svenskspråkiga kretsarna av dr. Viva Lagerborg. — Filialens lånebibliotek innehåller omkr. 500 band.

Ur understöds- eller vilokassorna utdelades till sommaren smärre understöd till 23 medlemmar, som sålunda kunde komma i åtnjutande av några veckors sommarvila. För att bereda arbetslösa medlemmar tillfälle till arbetsförtjänst bildades under hösten en kommitté, bestående av en medlem, från varje krets. Denna kommitté ålåg att utdela och granska arbetena och förmedla deras försäljning genom Martha-agenturen. Denna verksamhet fortfar.

Matlagningskurserna ha år 1914 arbetat med större iver än förr. *Ordinarie matlagningskurser* under 6 à 7 vec-

kor med 3 à 2 dagar i veckan ha anordnats: i Marthas matlagningsskola, i Fredriksberg och i Hermanstad, sammanlagt 24 adertondagars kurser med inalles 304 elever. Därjämte ha föranstaltats 2 kurser för *arbetslösa kvinnor* i Fredriksberg och Hermanstad, 14 tvådagars demonstrationskurser i *användning av hölåda* och slutligen en kurs i *vegetarisk matlagning*.

Kursavgifterna ha varit: För- och eftermiddagskurserna 2 mk. inskrivningsavgift och 50 p. om dagen för maten; aftonkurserna 1 mk. inskrivningsavgift och 25 p. om dagen för maten; hölådkurserna 2 mk. per kurs. Undervisningen för arbetslösa har varit avgiftsfri, men varje elev, som kunnat det, har erlagt 10 p. om dagen för maten samt har fått medföra mat till sitt hem för 10 p. portion. Till följd av det stora intresse hölådkurserna väckte utgav föreningen jultiden kokboken »Hölådan».

Under vårterminen anordnades två *sykurser*, den ena i Berghäll, den andra i Arbetets vänners lokal vid Annegatan.

Sedan hösten har föreningen, tack vare ett frikostigt understöd av Helsingfors Sparbank, kunnat upphyra en ny lokal, Skillnaden 2, och där inrätta ett kansli, som är öppet alla dagar kl. 12—4.

Agenturen har jämväl under detta år förmeddelat försäljning av olika produkter från filialerna.

Föreningen *Marthas Centralstyrelse* har under år 1914 bestått av följande personer: Fanny Hult, ordf., Alli Nissinen, v. ordf., Elsa Eklund, skm., Sanny Ekström, bibliotekarie, samt Anna Collan, Annie Edelfelt, Alma Forstén (Sippola), Elvi Grotenfelt, Tekla Lampén, Augusta Laine, (Joensuu), Elin Malin, Cely Mechelin, Dagmar Neovius, Elin Ringbom, (Åbo), Emma Saltzman. Sekreterare var under förra halvåret Elli Jahnsson, sedermera har Fanny Hult skött sekreterareposten.

Helsingfors-filialens ordf. är Dagmar Neovius.

Den av Kvinnosaksförbundet *Unionen* för 1914 avgivna

årsberättelsen redogör för Unionens 23:dje verksamhetsår. Även häri säges, att de av det rådande krigstillståndet förorsakade praktiska svårigheterna haft till följd reducerad verksamhet. Den fråga, som under det gångna året mest påkallat Unionens uppmärksamhet, har varit ordnandet av äkta makars rättsförhållanden och det av Lagberedningen utarbetade betänkandet angående denna fråga. Vid möten under vårterminen refererades och dryftades frågan. Höstens möten upptogs företrädesvis av diskussion om åtgärder till arbetslöshetens bekämpande, emedan arbetslöshet yppat sig på flere områden, där kvinnor varit sysselsatta, och medverkade en av förbundet utsedd kommitté med andra i Helsingfors för samma ändamål bildade sammanslutningar.

Vid underrättelsen om Senator Leo Mechelins bortgång genom döden d. 26 januari beslöt Unionen i syfte att hufvudsakligen minnet av den man, vars vakna rättskänsla städse drev honom att framträda som en förkämpe för utvidgning av kvinnornas medborgerliga rättigheter, stiftandet av en fond till »Leo Mechelins minne». Avkastningen av fonden skall användas till att främja medborgerlig kunskap och handlingsskicklighet bland kvinnor.

Unionens mödrasyförening i Sörnäs hade under hösten inställt sin verksamhet, som dock på våren kunde återupptagas. Vilhelmina-hemmet har såsom förut kunnat hållas öppet, tack vare åtnjutet understöd av fru M. Donner.

I samband med Unionens Åbo-filial har upprätthållits en avdelning kallad »Barnens väl», omfattande Barnkrubban och Mjölkdroppen. Understöd för denna verksamhet har erhållits av Åbo Sparbank och av kommunen. Filialens ordförande har varit Aina Aminoff. Unionens styrelse har utgjorts av Lucina Hagman, ordf., Anna Lundström, vice ordf., Aldyth Hultin, sekr., Marie Spåre, skattm., Ellen Bremer, Aina v, Schoultz och Helmi Tengén.

H. W.

Lydia Wahlström: Gustavianska studier.

Huru mäktigt, huru oemotståndligt och undantagslöst leva vi ej under bannet av de världshändelser, som överskugga tillvaron just nu! Förgäves söker man förströelse i skildringar från en förgången tid. Finnes där något som står i rapport med detta aktuella, som vi ville undfly och glömma för en stund, så överrumplar det oss med att fångla vårt intresse framför allt annat. —

Detta är vad jag konstaterat vid läsningen av dr Lydia Wahlströms *Gustavianska studier*, historiska utkast från tidevarvet 1772—1809. Det är en samling uppsatser, av vilka de flesta varit synliga i tryck förut, den älsta redan delvis 1897, med titeln *Kvinnorna i Gustaf III:s politik*. Denna och uppsatsen om hertiginnan Charlotte visa oss de kvinnor, som spelat en rol i Gustaf III:s liv och politik, dels gynnsamt, dels kritiskt eller rent av fientligt stämnda mot honom. Förf. hör till dem för vilka den gustavianska tiden förlorat den glans och den stolthet, som företeelserna och främst centralpersonen, sedda genom ett annat temperament, kunnat bevara ända in i våra dagar. Också präglas den ingående och sakrika framställningen av Hedvig Elisabeth Charlotta av det fullständigaste förtroende för denna duktiga och utan gensägelse mycket beaktansvärda och rätt pålitliga sagesman, ett förtroende som nästan tyckes utesluta varje misstanke för ensidighet i omdömet, en ensidighet som man — synes det mig — dock a priori vore böjd att förutsätta hos den intima väninnan till adelshövdingen Axel v. Fersens dotter. Dock faller förf. i förbigående omdömen om Gustaf III sådana som: — — »fosterlandskärleken, den idé som mäktigast besjälat honom», eller: »Det ligger faktiskt idealitet även över denna i sina uttrycksmedel rätt brutala politik, ty den har obestriddligen, liksom hela hans regering, siktat mot Sveriges självständighet».

De intressanta redogörelserna för intrigerna och spio-

neriet i Norge och för den Benzelstjernska mordbrandsplanen mot ryska flottan lyckas knappast i dag som är, med erfarenheterna från våra dagars utrikespolitik i freds- och krigstid, väcka vare sig indignation eller någon tillfredsställelse över synbara framsteg i kultur och utveckling av mellanfolkliga rättsprinciper. Men med det livligaste intresse — uttrycket är något svagt — läser man om Ömkligheter från hertig Karls ryska politik. Redan det första citatet för oss in medias res: »Det är nödvändigt att vara ögonvittne till hovets barnsliga uppförande, innan man kan få en idé om de lumpna motiver, enligt vilka Sverige styres, och om jag nämnde de dilemmor, som beständigt framträda, skulle man tro mig påverkas av antipati mot den svenska politiken. Sverige tyckes rusa huvudstupa mot sin undergång och sträva att fördärva de makter, av vilka det kunde få hjälp.» Detta hårda omdöme angående förmyndarstyrelsen fälldes av det engelska sändebudet, mr Charles Arbuthnot, och man må nu hysa sina dubier rörande den hjälp Sverige hade att påräkna av vare sig hans regering eller av den makt han väl främst åsyftar, Ryssland, men något ynkligare än den bild som här upprullas för oss är ej tänkbar. Dessa tafatta försök att hävda en värdighet som var blott en skylt, en teatergrannlåt att skyla tomheten med, denna kurragömmalek, i vilken hertigen sökte handla i smyg för Reuterholm — ja, man känner ju till det förut och man borde ju ej mera förvåna sig över någonting, men ändå! — Ur engelska källor huvudsakligen är materialet hämtat jämväl till ett par av de följande uppsatserna, behandlande engelsk politik, Englands uppträdande på havet i början av adertonhundratalet — och i allmänhet. Det är helt kuriöst att läsa dessa skildringar författade 1902 och 1913 och konstatera huru som krig alltid är krig, varvid en nations eller ett statsamhälles egenart kommer till uttryck, huru man återfaller till sina primitiva instinkter, endast medlen hava förfullkomligats. Har Alfred de Vigny verkligen rätt då han sä-

ger: »Il est triste que tout se modifie au milieu de nous, et que la destinée des armées soit la seule immobile». Jag tror att han, om han skrivit sin bok *Servitude et grandeur militaires* icke efter Napoleonkrigen utan ett-hundra år senare, skulle utvidgat begreppet armée betydligt, så att det skulle omfattat nästan hela utrikespolitiken. —

Men vi återvända till de Gustavianska studierna. Sedan författaren i *En spionhistoria från den väpnade neutraliteten 1801* anfört grunderna för upprätthållande av neutral handel — 1) att som krigskontraband endast skulle betraktas sådant, som för krigsändamål direkt kunde nyttjas samt 2) att fritt skepp gör fritt gods, d. v. s. att fiendens gods, om det befinner sig på ett neutralt fartyg, icke får tagas — inrymmer hon dock att upprätthållandet av denna neutralitet alltid hört till de fromma önskingarna. Gång på gång fastställda i fredsfördragen på 1600- och 1700-talen överträdde konventionerna så snart krig utbröt och styrkan ensam blev rådande. »Och även om handelns allt mer ökade betydelse kunde ha förmått de övriga makterna att hålla sina förbindelser, så fanns dock en makt, som hårdnackat nekade att ingå på ovannämnda principer, och det var England. I sin egenskap av »havens behärskare» skapade England vid utbrytande krig rent av en egen sjö rätt, enligt vilken till och med livsmedel betraktades som kontraband. Icke sällan tillåto sig de engelska örlogsmännen de grövsta våldsamheter även mot värnlösa fartyg. Det engelska riksarkivet är rikt på vittnesbörd härom, icke blott hämtade ur de svenska kaptenernas sjöförklaringar, utan mången gång även ur de engelska kronjuristernas uttalanden och engelska sjöofficerars rapporter, och det var nog icke utan skäl, som assistenten på Londons riksarkiv varnade mig för att avskrika vissa av dessa utlåtanden, då antagligen engelska regeringen skulle komma att makulera mina avskrifter, för att de icke, som han sade, »might be used against

England». Ty det lär nog inte vara tvivel om att England ännu i dag vid ett kommande krig skulle göra sitt bästa att med envåldsmakt behärska haven».

Förf. visar huru litet neutraliteten i själva verket respekterades i kriget för hundra år sedan. Det värsta utslaget av denna politik är väl Köpenhamns bombardemang 1801 och isynnerhet 1807. Men hon tror, trodde i varje fall, att frågan om den fredliga samfärdselns skyddande under pågående krig alltid fallit framåt. »Den har blivit allt mera aktuell, och den har jämte frågan om den internationella sjukvården i fält blivit en sak, om vilken både freds- och försvarsvänner kunna enas, så föga de eljest visa anlag att komma överens. Och vi få ej glömma, att det är de skandinaviska ländernas evärdeliga förtjänst, såsom en fransk historieskrivare säger, att i detta avseende ha anvisat de europeiska makterna den väg de än i dag ha att gå. Det var nämligen mellan Sverige och Danmark, som det första fördraget om väpnad neutralitet 1690—91 blev avslutat, och det var också de nordiska makterna, som under 1700-talet ägnade det varmaste intresse däråt. Och fåfängt har detta arbete visserligen icke varit. I den undersökning, som andra kammarens tillfälliga utskott 1903 lät anställa rörande Sveriges neutralitetspolitik i äldre tider, komma ju författarna till det resultat, att större delen av de grunder för neutrala makters handel och uppträdande i övrigt, vilka de nordiska makterna sökt få erkända, småningom ha upptagits i den allmänna folkrätten».

Ja, så kunde man tro och resonera. Men jag slutar med att citera en engelsk minister: »Svaga staters inskränkta politik gör det omöjligt för dem att fatta de motiv av storsinhet och rättvisa, som besjåla stater av första ordningen».

Genom mina korta antydanden och långa citat tror jag mig ha visat att det är ett mycket fängslande och läsvärt arbete Lydia Wahlström skänkt oss.

J. F.

O. H. Dumrath: *Två drottningar*.

Då för ett par år sedan kvinnorösträtten en gång var under debatt i engelska underhuset och motståndarena ordade om kvinnans oförmåga att styra och administrera och det revolutionerande i att införa henne i statslivet, invände dåvarande krigsministern Haldane, att man dock icke i England borde anföra sådana skäl, då rikets högsta ämbete kunde beklädas av kvinnor och då tvenne av dess kvinnliga innehavare, drottningarna Elisabeth och Victoria, varit Englands största regenter.

Det är dessa kvinnors bilder som pryda omslaget på O. H. Dumraths bok: *Två drottningar*. Englands uppstående till världsherravälde 1558—1910. — Titeln och den valda tidsbegränsningen kan anses betinga eller åtminstone rättfärdiga att boken egnas en anmälan i en skrift om kvinnoarbete, men den som väntar att här finna biografier över de två drottningarna skall finna sig högeligen bedragen; det är uteslutande politisk och kolonialpolitisk historie vi hava framför oss, och undertiteln är avgjort den mest betecknande. Förf. går tillbaka i tiden och ger oss i stora drag en sammanfattning av Englands utveckling före Elisabeth, särskilt utkristalliseringen av det engelska samhället och den engelska rasen under och ur medeltidens fusion med folk och välde söder om kanalen. — Vad den Elisabetanska tiden beträffar, tycks förf. snarast vara mån om att visa vad statsmännen lyckats utföra trots Elisabeth, vilkens personlighet stannar rätt mycket i bakgrunden, utom då hon störande ingriper i klokt folks planer. Förf. tvekar ej att säga: »De stora resultat, som vunnos under hennes regering, voro också frukter av en politik, som icke var hennes egen, men som hon hämmade och stympade, just då energi och följdriktighet behövdes som bäst.» Man får dock ej av förf. någon förklaring på det märkliga fenomenet, att denna oerhört fåfänga, härsklystna och intriganta person hade

att tillgå ett sådant överflöd på goda rådgivare, att hon rent av ej lyckades undgå dem, och att allt dock gick som det gick. Diplomatsiskt nog betecknas hon slutligen som »en av de mest framstående och framgångsrika kvinnor historien känner».

Om man ej känner sig övertygad om förf.s oväld vid skildringen av Elisabeths regering, så betyder detta mindre, ty att giva en åskådlig bild av henne och hennes omgivning har knappt varit hans avsikt. Men här börjar ju skildringen av Englands utvidgning, den transmarina kolonisationen, världshandeln och imperiets grundläggning. Denna uppgift fånglar förf. och följaktligen även oss mera, och när vi komma fram till den Victorianska tiden, så få vi i flygande fläng se bilden, den allbekanta, ofta sedda, av den unga prinsessan i vit morgondräkt med det utslagna gyllene håret, som kl. 5 på morgonen mottager hyllningen av erkebiskopen av Canterbury och lord Conyngham. Och så återvända vi till Indien och följa med spänt intresse skildringen, oväldig och sakrik, av kampen med svärd och argan list och — det måste man inrymma — pacificeringen av detta kaos av små tyrannvälden. Här blir framställningen ofta medryckande och prägnant, omdömena äro uddiga och burna av temperament. Ett utdrag ur inledningen till det stora seapoyupproret: »Lord Dalhousie var en from kristen av det slag, som furstar av Guds nåde och andra högt uppsatta personer oftast äro. Ingen åberopade sig så ofta och eftertryckligt på den allsmäktiges vilja, och ingen kände denna vilja så bra som han. Undersåtarnas väl stod för honom i främsta rummet, och som de icke kunde känna sig lika lyckliga under sin hedniska vanstyrelse som under Englands kristna herravälde, var det en samvetsplikt för honom att låta de hemfallna staterna också komma i åtnjutande av den engelska välsignelsen. — — — Upproret 1857 var det ohyggliga kvittot på denna »frihet och lycka» enligt Dalhousies recept. Den indiska befolkningen kunde nämligen icke med ens

anpassa sig efter en kultur, som på annan mark utvecklats sig helt annorlunda och både hatades och fruktades. Hinduerna ville hellre förtryckas av sina likar och hävdvunna härskare än lyckliggöras av främlingar, vilka djupt sårade deras religiösa känslor.»

Även uppkomsten av det engelska väldet i Australien och i Syd-Afrika framställes med god relief, och förhållandet mellan tillkomsten av det »större Britannien» och utvecklingen av det ekonomiska livet i moderlandet egnas behörig uppmärksamhet.

Slutomdömet om boken är och måste bli rätt gynnsamt. Inför de frågor, vilka nu som olösliga intressemot-satser stå fram för våra bekymrade blickar äro vi väl alla färdiga att ytterligare fråga: huru har det kunnat komma därhän? Till någon del finna vi svaret i den föreliggande boken, och det är ju nog för att göra den aktuell.

J. F.

Maila Talvio: *Ninives barn*.

Ninive, lyser ej det namnet emot oss omgjutet av en stor och förgången kulturs förnäma och tragiska skimmer? Huru stolt och praktfull, fyllig och dock sträng är ej den stiliseringskonst, som låter oss ana Ninives barns syn på livet omkring dem! Då enligt naturens ordning solen dalade över denna värld, gick den ned i blod och flammor, det var en dekadens och ett slut, motsvarande guldåldern: dess fall var stort. I profeten Jona straffande tal blev stadens namn sinnebild för all fåfänglighet och synd till döds.

Maila Talvio kallar sin senaste bok *Ninives barn* — den första i en serie »Moderna romaner» på Holger Schildts förlag. — Den behandlar den lantliga familjen Ståhles överflyttning till vår »storstad» med avsikt att njuta av livet och komma sig upp i »kretsarna» — en ny Helsingforsbok till de många som på senaste tid sett dagen. Vi

föras in i en del finska kretsar, vilket här vill säga en ännu yngre och mindre rotäktad kultur än t. o. m. Ture Janssons. Det är bilder av »Gründer»-ofog under nationalistisk flagg, nästan ett nybyggarsamfunds lättfunna chanser; mitt i detta samhälle av »nya män» skönjes blott i förbigående den fastare strukturen hos en familj med traditioner, som håller samman och därigenom blir en maktfaktor. För övrigt intet spår av form, av stil i detta samhälle utan föregående, som redan i sin begynnelse, innan det trampat ut de första barnskorna — bantossorna vore man färdig att säga — kallas Ninive. Ninive — var äro assyriernas skarpa profiler, var folket, som till först lärde att på en gång tumla en häst och sköta bågen! Förf. befattar sig ej med någon ingående psykologisk analys; det finnes ingen huvudperson, icke heller något tragiskt öde, om man ej slösar med detta ord utöver vad man vant sig att göra, ja, man blir litet förvånad över den sista raden i boken: »Barn, barn, det finns inte någon synd — bara olycka». Orden klinga alltför stora och allvarstunga, för patetiska. Med den totala brist på positiva egenskaper, på värden av något slag, som utmärker det galleri av människor vi kommit i beröring med, är det ingen olycka som träffar obönhörligt och blint som ödets hårda domar, det förefaller snarare märkvärdigt att dessa nog så oviga lindansare till slut lyckas komma ned på fötterna och taga sig fram vidare, tant bien que mal. De illusioner de förlorat ha i regeln ej varit av gedignare halt.

Författarinnans talang och goda smak göra att skildringen av detta samhälle med dess grumliga och osäkra konturer och denna utveckling, som ej för vidare egentligen, dock är läsvärd och t. o. m. fängslande. Den svenska översättningen av Holger Nohrstöm är sitt ursprung värdig.

J. F.

En rundtur genom ett svenskt landskap.

Det led mot dagens slut. Solen brann dunkelröd i väster och belyste björkbackens vita stammar och gårdens vita stenfasad samt kastade en gyllene strimma ända in i den vita salongens gamla hörnsoffa, där Alice satt hopkru- pen med huvudet i händerna.

Mekaniskt följde hon med blicken solstrålarnas lek därinne. Än lyste de upp glaskronans tunga kläppar i regnbågens alla färger, än satte de den röda mattans blom- miga mönster i relief, än hoppade de upp bland de mörk- nade oljefärgsporträtten för att åter löpa ner utmed den venetianska spegelns slipade glas. —

Vilken ljuvlig vila att åter sitta i den kära vrån i det gamla hemmet, där minsta småsak var på sin vanda plats. Det var som att vakna upp ur en mardröm.

Åter drog genom hennes minne vad hennes ögon de sista månaderna skådat av sorg och förintelse.

Det började med mobiliseringsordern, som slog ner som en blixtnedslag vid den lilla brunnsorten uppe i Vogeserna, där hon njutit sina ferier. Hon såg för sig den stackars linkande trumslagaren, vilken liksom i en opera lät sin trumvirvel ljuda från det lilla torget, medan de promene- rande skockade sig runt om. Främst trängde sig fram stadens unga kavaljerer, därav många svartlockiga huvu- den utan hattar, för att få veta innehållet av hans bud- skap. Det var också dem det närmast gällde. Sista års- klasserna som först uppbådades . . .

Sedermera kom den brådstörtade avresan till Paris, innan resandetrafiken stängdes. Hur överlassat var icke fåget. I kupén där hon blivit inslungad, satt mest äldre par, vilka störtade hem för att säga farväl åt de sina. Med lågmälta stämmor underhöllo de sig hela natten över utsikterna för detta krig, som så oförmodat kommit över dem, men där man lyckligtvis denna gång ej var ensamma som år 1870. En gråhårig gubbe, lik Alexandre Dumas

Fils, satt i ett hörn och storrade melankoliskt framför sig med sina goda bruna ögon. Hans son var kapten och hade troligen redan skickats till fronten liksom hans svärson, regementsläkaren. Mitt emot honom satt en gammal gumma, som med ett modigt leende kring sina smala läppar berättade hur hon åt sina söner en gång måst tillaga en ragu på råtta, när man under belägringen år 70 inte hade något annat att äta, samma söner som hon nu skickade ut i elden. Men klarast såg Alice för sig den gänglige polyteknikern, som stått bredvid henne och blickat ut i mörkret timme efter timme. Han hette Jacques Finot. Det stod på hans väska. Stackars gosse, så ung och bräcklig, så litet passande för kriget. Men falla kunde han ju alltid, som han själv sade.

Även den längsta natt får ett slut. Klockan nio på söndagsmorgonen var man vid Gare de Lyon. Och i det de resande sökte komma ifrån stationen, rann dit en aldrig sinande människoström. Det var landstormsmän, som gåvo sig ut som de voro, de flesta klädda i blåa blusar och med ett knyte under armen — omvandlingen till soldat skulle ske vid gränsen — medan familjen troppade bredvid för att få ett sista farväl vid portarna.

Så veckan i Paris, som genom ett tröllslag blivit förvandlat till en provinsstad. Tomma, mörka boulevarder, övergivna kafféterrasser, musiken borta, hästar och vagnar likaså, allt liv utslocknat, och där i den stilla natten endast ekade kavalkadernas tramp mot asfalten, medan Eifeltornets strålkastare pejlade horisonten.

En morgon klockan sex kom Jean, betjänten och sade farväl.

— Je m'en vais, mademoiselle. Annars hade det varit meningen att jag skulle fått fara hem och se min lille Jean. Han är ett år nu.

Dagens formel kunde innefattas i orden: Je m'en vais, jag går.

Jean gick. Kryddkrämaren i huset och hans bägge

drängar, kemikaliehandlaren mitt emot, apotekaren, vinhandlaren på hörnet. »Je m'en vais», sade de och gingo för att icke återkomma.

Äntligen sade hon själv: »Je m'en vais» för att kanske heller aldrig mer återkomma till sitt provisoriska hem i Paris.

På vägen till Rouen hade hon fått plats i samma vagn som en tropp kyrassiärer, som skulle hämta hästar i Normandie. Varje femte minut mötte deras tåg trupptåg, där hästarnas klara, förvånade ögon blickade fram över axlarna på soldaterna, vilkas bruna, blåa och gråa ögon lyste även de lika förvånade. Hur många av dessa ögon voro icke redan brustna i döden? Flera av soldaterna i kupén hade underhållit sig med henne. Den lustige lille Dupont, som skulle klippa kejsarens mustascher. Dubois, som illmarigt visat henne det breda flanellsbälte hans fästmö lindat om honom och mot vilket kulorna ofelbart gled såhär på sned, och Latour, som av en lycklig slump blivit förunnad två timmars permission, men som, när han kom hem till sitt, ej fann sin hustru där. »Ni förstår, Madame, hon var inte hemma», hade han väl upprepat tjugo gånger.

Rouen! Ett vimmel av glada ansikten och rödbyxor, och inne i katedralens skymningsdunkel en knäböjande general och två trumslagarpojkar — Havres hamn i strålande solsken, i vilket de kakifärgade engelsmännen kommo inglidande på sina ståtliga pansarkryssare, medan Marseillaisen tonade från ovana, sträva strupar och besvarades av blåjackade officerare och manskap med God save the King. Och så tillsist den äventyrliga hemresan över ett minbelagt hav . . .

Här stördes hennes betraktelser i det den stora gårdvaren Turk, en blandning av Dansk Dog och New Foundland, kom och lade sitt tunga huvud i hennes knä för att ytterligare påminna om, att hon verkligen var i sitt barn-domshem, långt från krigets ohyggligheter och storstadens

kvalm. Nu var det tid för dem att gå kvällspromenaden, menade han, om hon som vanligt ville följa solen i det sista och ännu en gång övertyga sig om att här hemma var allt sig likt.

— Ja låt oss då gå, Turk! sade Alice med en djup suck av vemod och lättnad, tog sin hatt och gick tövande över den krattade gårdsplanen och nerför björkbacken.

Innan de slog in på bivägen som ledde till smedjan, blickade det svarta ansiktet frågande på sin följeslayerska. Och då denna smålog, viftade Turk med svansen och satte av i full karriär mellan små röda stugor med brutna tak. Hon följde sakta —

I den första stugan bodde Anders Persson. Han höll på att hacka upp potatis och hans gumma satt och mjölkade kon, medan deras barhuvade, nakenfotade pysar stodo i ladugårdsdörren och stirrade på de ankommande med sina himmelsblå ögon, runda av intresse och fasa. På själva vägen satt tvååringen och byggde en gård av en anjovisburk, två blå träklumpar och några tallkottar. Hon skrek som om kniven suttit i henne, när hunden nosade på hennes lintått till hår.

— Han är inte farlig, ropade mor inifrån ladugården.

— Turk är inte farlig, sade Alice i det hon skyndade bort med hunden för att lugna den lilla byggerskan, som log redan mellan tårarna, vilka grävde långa svarta ränder i de runda kinderna och viftade åt dem med en tennsked. —

Nästa stuga, som låg några hundra meter därifrån och som även den var omgiven av en inhägnad täppa, blev nästa hållplats. Här var det emellertid Turk som tog ledningen. Han rände som en vilde uppför mittgången, planterad med fruktträd och fram till den vitlistade förstuvkisten, där en gul och vit katt tog sin siesta på räcket, uppsamlade i sin täta päls den sjunkande solens glöd. Kissemissa reste på sig i ett nu och bytte helt och hållet form som den bästa förvandlingskonstnär. Från att ha varit lång och platt som en arm, blev den rund som ett

klot, och svansen krympte ihop till en boll och med utsträckta klor och väsande gap gick den djärvt mot angriparen. Denna gjorde ett skenutfall, men drog sig i själva verket tillbaka och blev blott alltför glad att kunna värdigt betäcka reträtten genom att med låtsad lydnad hasta till sin härskarinnas sida.

Alldeles utanför grinden dök stället ägare upp, knotig och barkad som en vissnen stubbe. Han bockade stelt för Alice, som vänligt besvarade hans hälsning och frågade:

— Nå hur står det till med sonen?

— Tackar som frågar. En vet int' vad en ska' säj. Doktorn han påstår förstås att det är galopperande lungsot, men jag tror sade mannen i det han sänkte rösten och såg helt illmarig ut, att det ä något farligt.

— Å, det vore ledsamt. God kväll.

— Go afton.

Den unga kvinnan och hunden styrde nu sina steg mot en liten å som gled förbi smedjan. Men innan de hunnit så långt, stötte de på fattiggårdens röda långa i dess omgivning av tröstlösa potatisåkrar. Icke ett träd, icke en buske, icke en blomma som kunnat skingra dysterheten. Dock mot den eterklara luften höjde sig den skarp-skurna gavlen majestätisk och två solstrålar, de sista, slogo förbarmande en ljusring kring dess krön och kommo fönstren utan gardiner att skimra som rent guld. —

Kraftiga hammarslag förkunnade smedjans omedelbara närhet. I den absoluta stillheten som rådde, ljödo de som en glad fanfar till arbetet och livet. Hunden svarade med ett muntert skall och tillsist sågs hans långa svans försvinna i den mörka dörröppningen.

Snart hade eftertruppen slutit sig till förtruppen.

Inne i smedjan var det kvällsmörkt, men kolen från härden kastade då och då ett hjärt skimmer över smeden, som stod med naken överkropp och dammade på en på städet vilande järnstång, så gnistorna smattrade om honom. Det var en stor, muskulös karl om en trettio år;

det vitgula håret och de vattenblå ögonen bildade en sällsam kontrast till det sotsvärtade ansiktet med sina stora regelbundna drag. Efter ett kort samspråk med skörden som utgångspunkt, bjöd Alice farväl, medan han på sitt städ hamrade en ståtlig uppbrottsmarsch.

Ner till ån var endast ett stenkast. Medan Alice gick över den smala spången, praktiserade sig Turk över genom att hoppa på stenarna i ån. Och när de träffades ett ögonblick efteråt på stora landsvägen, grinade denne av belåtenhet, så alla de spetsiga, vita tänderna glänste. Här alldeles invid spången hade flera av de små trätjällen smugit sig samman och liknade en liten leksaksby, upplockad ur ett barns bygglåda. Ansenligast var handelsboden, till vilken ledde en låg stentrappa och i vars fönster prunkade tre stora glasburkar, en med karameller, en med bul-lar och en med snus.

Klockan skrällde till och ut trädde Maja-mor, en liten backstugumma, iklädd djup-grön yllekjol, en blå lappad bomullströja och med en svart sidensjalett på det grågula håret. Hon log med hela det breda ansiktet och sade god afton.

— Roligt hon är hemma nu.

— Tack Maja.

— Har Maja varit i handelsboden? frågade Alice.

— Fälle väl det! Jag hadde inte e böna.

— Ja, kaffe det är gott.

— Hjärtandes ja! Hadde vi kvinnor int' kaffe, vad hadde vi då i värld?

— Nej, då hade vi ingenting . . . God afton Maja. —

Mitt emot handelsboden, med grunden vilande på själva stenarna i ån, reste sig urmakarens lilleput-palats. På gaveln över förstukvisten satt en stor klar urtavla, där visarna nu stodo på tre kvart på sju. Att detta ur fabri-cerats i det lilla dockhusets verkstad var otroligt. Man tyckte att endast miniatyrklockor skulle kunna tillverkas inom dess trånga väggar och låga, sluttande tak. På nedra

botten var emellertid verkstaden inrymd, och här framför ett skrivbord, i vilket lådorna ej voro större än cigarrlådor, residerade urmakaren, liten och smal som en tråd. Han var ungtkarl och väl var det, ty trappan som ledde upp till sängkammaren, var så smal att hans fruga, om han haft någon, och hon skulle satt barn i världen, i det tillståndet aldrig kunnat komma upp eller ner för densamma. Han var emellertid belåten med sin värld av silverrovor och behövde rakt inga levande väckarklockor, ity att han hade två präktiga av nickel, som stodo på fönsterpanelen. Ja, till och med en vackert sirad guldchronometer prunkade mitt på bordskivan, och i vrån vid kakelugnen stod ett gammalt dalkarlsur. På dess med skära rosor dekorerade foder lästes årtalet 1798.

Alla dessa klockor föreföllo Alice ha en lugnare, långsammare takt än det lilla damur, som brukade få sig en hastig blick medan automobilerna och vagnarna på en vink från polisbefälet slöto sig samman i fylkingar för att låta människoströmmen passera och vars pickande om natten lät som ett ångestfullt klappande hjärta.

Urmakaren tackade högtidligt när hon lämnade fram en femtioöring — i denna trakt var det ett silvermynt av värde — och tog upp den lilla guldklockan, som legat i en cigarrlåda för sig i skrivbordet. — Hur vist att icke blanda det samman med det övriga timvisande sällskapet! Här var ingen förståelse möjlig. Dess guldboett om en tioörings storlek, besatt med gnistrande stenar skulle betraktats med enbart misstroende av byns egna, och själv skulle den helt enkelt skrattat åt deras klumpiga, ålderdomliga kroppshyddor. Men skratta bäst den som skrattar sist! Vem vet om ej dessa med deras tunga lunk fortare skulle nå lyckans paradys, det av alla eftertraktade. Den glänsande tingesten med sina spindelfina ben och sin snabba puls såg sannerligen ut som om den ville hasta in där redan i detta livet, de däremot gingo och gingo sin jämna gång och väntade icke att få del av detsamma förr än i det nästa.

— Tick tack, sade dalkarlsuret, visarna gå och gå, timme efter timme, dag ut dag in, midsommarafton, julafton och nyårsafton, tick-tack, utan oro och hast, tick-tack. Från horisonten hade varje flamma försvunnit, och luftens gråvita ton varslade om att skymningen var nära. Det var bäst att skynda vidare. En havreåker sträckte sig nu framför henne en kilometer i omkrets. Här höllo skördemännen på att fylla de sista lassen med de sista kärvarnas gyllene ax, efter vilka herrgårdens tröskverk hungrigt ropade. Ängsknarrarna sökte med sitt gnisslande överrösta dess taktfasta sång. Men tröskverket lät sig icke störas av ackompanjemanget utan krossade med sina vassa tänder kärve efter kärve så agnarna flögo och kornen föllo ner i en jämn ström, som i form av den hårda brödkakan skulle flyta ut över Sverges land, detta hårda bröd, för vilket tycks vara skrivet bibelordet: du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.

Längst bort i fonden tronade herrgårdens gula ladugårdsbyggnad, varifrån råmade i kapp hundra blåsiga kor mot fodermarkens börda av doftande klöver och den stora vällingklockan kallade till aftonvard. Från ett uthus hördes bökande grisar, och man såg genom hönshusets öppna dörr hur det vita Leghornsfolket redan ordnat sig för natten på sina pinnar med den granna tuppen i mitten. — En dunkel skogsdunge med raka granar bildade bakgrund åt herrgården. En reflex av det sjunkande solklotets glöd lyste upp deras spiror underifrån och kom gräset i den närgränsande hagen att skimra hjärtgrönt. Några svarta hästar, som gått härinne på bete, störtade vid de ankommandes åsyn i vild flykt gnäggande upp mot en mossbevuxen stengärdesgård.

På andra sidan hagen reste sig skraddarens hus. Det var vittrappat och i två våningar; ateliern var emellertid inrymd i ett litet grönt lusthus omkransat av fruktträd, som dignade under höstastrakanernas röda börda. Gesäl-len var också vald efter omständigheterna. Han var puc-

kelryggig och så gott som lam i ena benet. Han satt på bordet vid fönstret för att ännu denna kväll hinna sluta klockarens vadmalsrock. Trots att gesällen hade föga likhet med Apollo di Belvedere, kunde han skryta med stort flicktycke, ja till och med Sy-Malin sades vara litet svag.

Märkvärdigt nog möta Alice och hennes fyrbente kamrat Sy-Malin i egen person strax nerför backen. Sy-Malin såg ut som en förvuxen flicka, och de blå ögonen i det rakskurna ansiktet tycktes även utan halsdukens skyddande rutor icke kunna blicka annat än rätt fram. Och över hennes drag låg alltid ett högtidligt allvar, som om hon vore i färd med att taga nattvarden.

— God afton. Är Sy-Malin ute i kväll?

— God afton, svarade hon med sin låga röst, jag måste få hjälp med att pressa doffelkappan, som jag sytt åt bagarens flicka. Hon har fått plats sen 24:de hos befallningsmannen. — Hon visade på knytet hon bar på armen.

Nej, Sy-Malin kunde man ej beslå med att vara ute på olovliga ärenden, och ensam var hon heller icke. Bakom henne höll sig herrgårdshusan Hanna, studsande i en gul halmhatt, prydd med en krans av urblekta förgätmigej och en grågrön kostym, vars kjol stod upp fram och hängde bak. Hennes fula, fråkniga ansikte hade det rörande uttryck av ödmjukhet, som man ser hos djur och havande kvinnor, och kring den breda munnen spelade ett förtratt leende.

— Det är rättarens Sven som är fadern, förklarade Sy-Malin på sitt stillsamma sätt, medan Hanna stod bredvid och hörde på, likgiltigt som om talet rört sig om väder och vind. — Han reste i våras till Amerikat, men har lovat sända biljett. Så det reder sig nog. . .

Alice tog farväl för att fortsätta sin rundtur, följd ännu en bit på väg av skogens granar. Just där de stannade vid en stenmur, uppenbarade sig plötsligt en liten gråskaggig gubbe lik en jultömt med en stor säck på ryggen. Turk hoppade lekfullt upp på honom med sina stora tas-

sar. Gubben svor och hytte med sin påk, och djuret kislade vidare utmed landsvägen, som gjorde en skarp krök över nya fält och förbi kyrkogården.

Kommen till dess öppna grindar slog Alice sig ned på en sten och Turk sträckte ut sig vid hennes fötter.

På de närmaste träkorsen läste hon namnen: Anders Larsson, Sven Svensson och Brita Andersdotter. Här vilade de alla efter slutat dagsverke. . . Liksom avstånden mellan de röda små stugorna ej voro njuggt tilltagna, så stodo de svarta korsen långt ifrån varandra. Var och en hade plats att både leva och dö. Hur annorlunda mot de sammanpressade husmassorna och de hopgyttrade stenkapellen i de dödas stad där långt borta! Och som en vänlig skyltvakt stod den gamla grå kyrkan och blickade ner på sina församlingsbors sista vilostäder, omsusade av björkarnas sövande sång. —

Då det som bäst varit haver, haver det möda och arbete varit . . .

Otaliga gånger hade hon gått denna rundtur, såväl sommar som vinter, i såväl fult som vackert väder. Det var hennes första tanke, så fort hon återkom till hemmet, och hennes avskedspromenad innan hon åter reste ut till sina studier i staden vid Seine. Men hur mycket hon älskade denna svenska bygd förstod hon först ikväll! Förr hade hon alltid betraktat de små röda stugorna och de enkla livsöden, om vilka de förtalte med ett stänk av medömkan, halvt beklagat dessa trånga själar, som ett helt liv gingo bundna vid torvan utan en längtan efter den stora brusande världen därute. Dock, i ljuset av vad hon sista tiden upplevat, stod det klart för henne, att just själva lyckan bestod i att i frid få fullfölja sin gärning, stor eller liten. Och ur hennes hjärta hade försvunnit alla önskingar utom den, att denna lilla fläck av världen, i vilken hon såg fosterjorden, måtte till solnedgångarnes solnedgång få ostörd fortsätta sitt stilla arbetsliv.

Anna Levertin.

Gummi- Galoscher o. Öferskor

af alla slag. Filtstöflar, Filt-
och Lädertofflor, Vaxduk,
Borddukar, Hyllbår-
der, m. m.

Stort lager och urval hos

E. Lönnbeck.

A.-B. R. E. WESTERLUND O.-Y.

Helsingfors, N. Esplanadg. 37. Tel. 681.

Erkänd största och
bästförsedda Pianoma-
gasin, Not- och Instru-
menthandel.

Utsöktaste urval
av starkt byggda och
klangsköna Flyglar o.
Pianos s. s. Steinway
& Sons, Blüthner,
Schiedmayer, Ibach,
Duysen, Feurich, Westermayer m. fl.
Orgelharmonier av de förnämsta ameri-
kanska och tyska fabriker.
Priskuranter på begäran gratis.

Engelska Strumpaffären

Alexandersg. 7

Telefon 60 03

1 trappa upp - -

Th. Wulff

Pappers- & Ritmaterialie-
handel.

Kontors- & Byråartiklar.

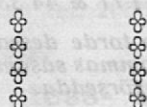
N. Esplanadg. 43. Telef. 24 50.

Jungfrustigen 12. Telef. 47 55.

Georgsgatan 6. Telef. 81 13.

CARL FR. SPENNERT

HELSINGFORS
vid Salutorget

Hembageriet Primula

Högbergsgatan 41.
Boulevardsgatan 26.
Kaptensgatan 11.

Riklig sortering kaffe- & tebröd!
Obs! Endast prima varor
användas.

Handskmagasinet

Gyllene Skinnet

N. Esplanadgatan 25
(Grönqvistska huset) - -

Eleganta hattar stän-

dig på lager

OBS! Moderata priser

Damhattaffären „Haga“

CITY-PASSAGEN

N. KOCHTOMOWS EFTR.

TÉ-MAGASIN

Alexandersg. 17 b. .: Tel. 461

Även minsta order hemsändes.

Dan. Ward's *Blomsterhandel*

Alexandersgatan 9
telefon 75 35,
rekommenderas.

När ni har behov av

Droger, Kemikalier, Sjukvårds-
artiklar, Förbandsmaterial även-
som Tvålar, Parfymer och Kosme-
tiska artiklar m. m. telefonera eller
skriv genast till

**K. A. Dahlins
Droghandel**

T. 1991. Helsingfors T. 2 13.

GULDSMED

V. LINDMAN
TELEFON 64

Hörnet av Alexanders & Glogatan

Stort välsorterat lager av
JUVEL, GULD, SILVER
& NYSILVERARBETEN

Hårarbeten

emottagas. Flåtor, länkar och
valkar säljas billigt. Flåtor emot-
tagas till färgning hos

Johanna Larsson.

Unionsgatan 30.
Telfon 79 36.

AKADEMISKA BOKHANDELN

Alexandersg. 7. Tel. 171 & 44 33

Vid litteraturbehov torde dessa
bokaffärer ihågkommas såsom
varande de bäst försedda.

WASENIUSKA BOKHANDELN

N. Esplanadgatan 25. Telef. 3 42

Svenska Kvinnoförbundets Platsförmedlingsbyrå
Alexandersgatan 48, ing. från gården. Telefon 71 09. Öppen kl. 11—5

Byrån förmedlar platser av alla slag åt
svenskatalande kvinnor.

OBS.! Platser till landsorten förmedlas.

**Slöm ej att förnya
prenumerationen!**

Gynna NUTIDS annonsörer!

A B City Automat O Y

Skilnadsgatan 11. Tel. 77 17.
Brunnsgatan 8. (I City passagen
midtemot stationen.)

Rekommenderar sin goda
mat portionsvis från 25
p:ni till högre priser.
Smörgåsar, Kaffe, Läskdrycker
m. m.

På ett glänsande sätt visar Putspulvret

Sampo

sin öfverlägsenhet framför andra putsmedel.

Använd alltid SAMPO

Till salu öfverallt. Parti hos

Ullrich, Anderzén & C:o

Helsingfors. Telefon 20 59.

C. E. Lindgren's Borstbinderiaffär

Alexandersg. 46, Centrals hus
och Rödbergsgatan 9.

Alla sorter finare och grövre Borstar
& Penslar, Toalettvålar, Munvatten,
Parfym, Badsvamp, Kammar av alla
slag, Speglar, Portmonnäer, Börsar,
Plånböcker m. m.

Köp alltid

Karl Fazer's

Makaroni

C. A. Gustavson

(f. d. A. E. Isaksson) tel. 21 55.

I. klass

**Frukt-, Delikatess- &
Kolonialvaruaffär.**

Boulevardsgatan 1.

Ivar E. Törnroos

Blomsterhandel

Unionsgatan 23

Telefon 1960

E. Andstén MIKAELSGATAN 2 Telefon 11 91.

Specialaffär för Bomulls- & Linnevaror, tvätt-
äpta Matsalsborddukar, Piké & Tylltäckten,
Spetsar, Broderier, Näsdukar, Kragar etc.

Gynna NUTIDS annonsörer!

STÖRSTA URVAL

Sko- don

till erkänt billigaste priser.

Hagnäs Skomagasin

Skillnadsg. 19. Broholmmsg. 12.

Ed. Fazers
Sidenhandel

GLOGATAN 3

BETRYGGA EDRA ANHÖRIGA
samt Eder ålderdom genom
att **försäkra Edert liv** i den
STÖRSTA och FÖRDELAK-
TIGASTE livförsäkringsanstal-
ten i NORDEN, **ÖMSESIDIGA**
LIVFÖRSÄKRINGSBOLAGET

SUOMI

„Fredrika-Hemmet“

Hvilohem för sjelfförsörjande,
bildade kvinnor, emottager in-

— — — ackordenter — — —

Prospekt erhålles på begäran
af Föreståndarinnan å

Fredrika-Hemmet

Lieto (Lundo) station.

INA ROOS

Fotografiatelier

Hagasundsgatan 2.

Ateliern hålles öppen för
fotografering vardagar 9—7,
söndagar 10—3.

Nordiska Yllevarumagasinet

N. ESPLANADGATAN 23

UNDERKLÄDER

för damer, herrar och barn.

EGET STICKERI

Beställningar emottagas på alla
till branschen hörande artiklar.

INHEMSKA SÄNGFILTAR

Gynna NUTIDS annonsörer!

Elin A. Helenius

SKOTTSKA-BLUSTYGER

i vackra färger inkomna

MIKAELSG. 7 :: Telef. 7735

Finska

Kalasiris Korsetter,

av våra läkare rekommenderade, finnas i 7 olika faconer, endast hos

Fru E. Bäcklund,

Finska Kalasiris Korsettaffären.

Georgsgatan 14. Obs! Privat, tr B. 1 tr upp.

Helsingfors. — Tel. 86 30.

J. Simelii Arvingars Boktryckeriaktiebolag

Helsingfors,
Nylandsg. 9.

Ny tidsenlig materiel och stor leveranskraft tillförsäkra alltid ett förstklassigt och snabbt utförande samt möjliggöra facila pris.

HELSINGFORS Nya Atelier för

MASKIN- hålsömnad märkning.

Utför alla till branschen hörande arbeten samt **linnesömnad** väl och till moderata pris.

Adress: **Alexandersg. 19**
Tel. 7 81

A|B HANSA

Unionsg. 26 (Statsverkets hus)

Smör, Ost, Ägg
FÖRMÅNLIGAST

Finska Handarbetets Vänner

Fabiansgatan 27. Telefon 22 20,

utför allehanda handarbeten såväl i *fornfinska* som av våra inhemska *konstnärer* utförda mönster. *Eget färgeri* med växtfärger.

organ för föreningen Martha — utkommer i Helsingfors en gång i månaden och innehåller nyttig läsning för hemmet. Fidskriften kostar endast i mark 30 p. för år och prenumerationen sker å Föreningen Marthas kansli, Skillnaden 2 (öppet vardagar 12-4). — Kvinnor, understöden strävandena att sprida kunskaper till allmogets och arbetarehemmen genom att prenumerera på **Husmodern!**

HUSMODERN

..... **KOP EN** .....

Husqvarna Symaskin

vilken tills dato ej överträffats av något annat fabrikat vare sig i konstruktion, hållbarhet eller lätt och tyst gång.

Husqvarna Symaskiner

säljas på förmånliga avbetalningsvillkor av våra agenter samt direkt från

A.-B. HUSQVARNA SYMASKINSAFFÄR

Helsingfors City Passagen N:o 35

Namnet HUSQVARNA är en borgen för förstklassig vara.

Damkappor och -kostymer, Herrkostymer och -paletåer, Barnkläder, Pälsvaror, Mössor, Muffar, Boor, Pälsar, och Pälsjaketter, Pälsfoder, kragar och skinn från lager eller efter beställning förmånligast hos

A/B TAILOR O/Y

Alexandersg. 15. Tel. 78 68
Helsingfors.

Pälsvaror och kläder emottagas till konservering. Begagnade renoveras

Obs! Besök alltid denna affär ty här finnes det *smakfullaste* lager av

Tapeter, Linoleum och Rullgardiner.

SALVÉNS TAPET- och

LINOLEUM-AFFÄR

Unionsg. 28. — Tel. 924.

Nordiska Bosättningsmagasinet

Karhula Kristaller, Fiskars finsmiden, ∴ Högfors gjutgods, Nilsjö borstar ∴

Stort urval af inhemska och utländska
*Hus- & Köksgeråd, Glas & Porslins-
varor*

Fredr. Edv. Ekberg

**Bageri
Konditori
& Café**

**Alexandersg. 52
Helsingfors.**

VALIO M. B. T.

SÖDRA ESPLANADG. 2.

säljer från sitt rikhaltiga lager som hvarje dag förnyas, **Smör, Ost, Ägg** och **Konserver.**

Obs! Leveransafstal uppgöras och varor levereras till kunder punktligt på bestämda tider. *Begär prisuppgifter!*